ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളകാവ്യം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നുസൎഗ്ഗങ്ങൾ

ഗ്രന്ഥകൎത്താ,

അഴകത്തു് ഈ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പു്.

(പകൎപ്പവകാശം സ്വായത്തം.)

കാപ്പി— ൨൦൦൦.

ബി. വി. ബുക്ക് ഡിപ്പോ

തിരുവനന്തപുരം.

വിദ്യാഭിവൎദ്ധിനീ പ്രെസ്സ് കൊല്ലം——തിരുവിതാംകൂർ.

1908.

പ്രകടനാധികൃതൻ.

കുളക്കുന്നത്തു് ഗോപാലമേനോൻ.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളകാവ്യം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നുസൎഗ്ഗങ്ങൾ.

ഗ്രന്ഥകൎത്താ,

അഴകത്തു് ഈ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പ്.

(പകൎപ്പവകാശം സ്വായത്തം.)

കാപ്പി — ൧൦൦൦.

ബി. വി. ബുക്ക് ഡിപ്പോ

തിരുവനന്തപുരം.

വിദ്യാഭിവൎദ്ധിനിപ്രെസ്സ് കൊല്ലം — തിരുവിതാംകൂർ

1908.

പ്രകടനാധികൃതൻ.

കുളക്കുന്നത്തു് ഗോപാലമേനോൻ.

KUMARAMANDIRAM LIBRARY * AYYANTHOLE, TRICHUR. No.
കേരളസാഹിത്യ അക്കാദമി

ശ്രീ.

അവതാരിക.

അഴകത്തു പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർകളുടെ നാമധേയം ആധുനികകവികളുടെ കൂട്ടത്തിൽ ഭാഷാഭിമാനികൾക്ക് അപരിചിതമായിരിപ്പാൻ ഇടയില്ല. ഇദ്ദേഹം ആദികാലത്ത് "മനോരമാ"പംക്തികളിൽ കടന്നു കോലാഹലം ചെയ്തുകൊണ്ടിരുന്ന ബാലകവികുഞ്ജരന്മാരിൽ അഗ്രഗണ്യസ്ഥാനം വഹിച്ചിരുന്ന ഒരാളാകുന്നു. ദുർഭരമായ കുടുംബഭാരം ദുസ്ത്യജമാംവിധത്തിൽ ശിരസ്സിൽവന്നു വീണതിൽ പിന്നെ ഇദ്ദേഹം പത്രപംക്തികളിൽ [illegible] റെ പ്രവേശിച്ചുകാണാറില്ല. കുടുംബഭാരത്തിനും [illegible] കേളികൾക്കും തങ്ങളിൽ പൊരുത്തംപോരാ. [illegible] കളിച്ചുകൂടാ എന്നാണു പഴമക്കാർ പറ[illegible]. എന്നാൽ [illegible]ദ്ര്യബോധം പ്രകൃതകവിയെ ബാധിച്ചിട്ടില്ലെന്നു കാണുന്നതിൽ സന്തോഷിക്കുന്നു.

അഴകത്തു വീട്ടുകാർ പല സ്ഥാനമാനങ്ങളുമുള്ള ഒരു പുരാതനകുടുംബക്കാർ ആകുന്നു. ഈ വീട്ടിലെ കാരണവർക്ക് അനന്തശയന ശ്രീപത്മനാഭസ്വാമിക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഊരാണ്മക്കാരായ എട്ടരയോഗത്തിൽ പ്രവേശവും 'ശ്രീകരണം' എന്നൊരു സ്ഥാനവും ഉണ്ട്. 'അദ്വൈതാനന്ദം' എന്ന കിളിപ്പാട്ടിന്റെ കർത്താവായ [illegible] കുറുപ്പ് ൨൨-ൽ നാടുനീങ്ങിയ സ്വാതിതിരുനാൾ മഹാരാജാ തിരുമനസ്സിലെ സന്നിധിയിൽനിന്നും 'വിദ്വാൻകുറുപ്പ്' എന്ന വിരുതുപേർ ലഭിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ വിദ്വാൻകുറുപ്പിന്റെ അനന്തരവനും ഇപ്പോഴത്തെ കരണത്താക്കുറുപ്പിന്റെ അനുജനും ആണു നമ്മുടെ കവി. ജ്യേഷ്ഠന്നു ക്ഷേത്രാധികാരപാരതന്ത്ര്യത്താൽ തിരുവനന്തപുരത്തു സ്ഥിരതാമസം ആവശ്യപ്പെടുകയാൽ പത്മനാഭക്കുറുപ്പിന്നു തറവാട്ടുകാര്യാന്വേഷണം സ്വീകരിക്കേണ്ടിവന്നു. ഗൃഹഭരണക്ലേശങ്ങളുടെ മദ്ധ്യേ അപ്പോഴപ്പോൾ യദൃച്ഛയാ ലഭിക്കുന്ന ചില വിശ്രമക്ഷണങ്ങളുടെ സദ്വിനിയോഗഫലമാണു രാമചന്ദ്രവിലാസം.

മഹാകാവ്യം എന്ന പേരിനെ അർഹിക്കുന്ന ഒരു കാവ്യം ഭാഷയിൽ ആദ്യമായുണ്ടായതു് ഈ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' തന്നെ എന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. 'ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം' ആണു് ഭാഷയിൽ ഇദംപ്രഥമമായ കാവ്യം. 'ശ്രീരാമചന്ദ്രവിലാസം' ആണു് ഇദംപ്രഥമമായ മഹാകാവ്യം. "നഗരാർണ്ണവശൈലർത്തുചന്ദ്രാർക്കോദയവർണ്ണനൈഃ" എന്നിത്യാദി ദണ്ഡി ചെയ്തിട്ടുള്ള ലക്ഷണമെല്ലാം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിനു് തികഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതിൽ രണ്ടു പക്ഷം വരുന്നതല്ല. മാഘന്റെ 'ശിശുപാലവധ'ത്തോടു് ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സമം ചേർക്കാം. അർത്ഥപുഷ്ടി, ശബ്ദഭംഗി, സന്ദർഭശുദ്ധി, കല്പനാവൈചിത്ര്യം, സൌന്ദര്യചിത്രം, ബന്ധചാതുര്യം മുതലായ വിഷയങ്ങളിൽ പ്രകൃതമഹാകാവ്യത്തിനു സമമായി ഭാഷയിൽ ഒരു മൂലഗ്രന്ഥവും കാണുന്നില്ല. അർത്ഥാലംകാരങ്ങളെ മറ്റു പല ഭാഷാകവികളും ധാരാളമായുപയോഗിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും ശബ്ദാലംകാരങ്ങളെ സരസമായി പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ പത്മനാഭക്കുറുപ്പു് അദ്വിതീയനാകുന്നു എന്നു പരിച്ഛേദിച്ചുപറയാം. സംസ്കൃതത്തിൽപോലും നാനാർത്ഥകോശത്തിന്റെയും ഏകാക്ഷരനിഘണ്ടുവിന്റെയും മറ്റുംസാഹായ്യംകൂടാതെ ദുഷ്കരങ്ങളായ അനുലോമപ്രതിലോമ[illegible]മാനം, അർദ്ധഭ്രമകബന്ധം മുതലായ ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ കുറുപ്പവർകൾ സാധാരണ നാടോടി മലയാളപദങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അധികക്ലേശം ഒന്നുംകൂടാതെ ചമയ്ക്കുന്നതു കണ്ടാൽ ആരുടെ മനസ്സാണു് ചമൽക്കരിക്കാത്തതു്? രാമചന്ദ്രവിലാസം ഒരു നാലഞ്ചു കൊല്ലങ്ങൾക്കു മുമ്പു വെളിയിൽ വന്നിരുന്നെങ്കിൽ ശബ്ദാലങ്കാരങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നതിൽ ഭാഷാഭൂഷണനിർമ്മാണകാലത്തു് എനിക്കുണ്ടായ ക്ലേശങ്ങളെ പരിഹരിക്കാമായിരുന്നു. ഭാഷയിൽ ചെയ്യാവുന്നവയും എന്നാൽ നാളതുവരെ ആരും ചെയ്തു കണ്ടിട്ടില്ലാത്തവ ആയ ചില ശബ്ദചിത്രങ്ങളെ ഉദാഹരിക്കുന്നതു സുകരമല്ലാതെ വരികയാൽ ആ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ഭാഷാശ്ലോകത്തിനു പകരം സംസ്കൃതശ്ലോകം എനിക്കു ഉപയോഗിക്കേണ്ടിവന്നിട്ടുണ്ടു്. ശബ്ദങ്ങൾ ഇത്രത്തോളം സ്വാധീനപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഈ മഹാകവി ചില പദ്യങ്ങളിൽ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസത്തെ ഉപേക്ഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു് അതിന്റെ നേർക്കുള്ള അനാസ്ഥയെന്നല്ലാതെ അശക്തിയെന്നു് ഒരിക്കലും വരുന്നതല്ല.

"വിരിയും മലർ ചൂടിയഗ്രഭാഗേ
തളിരും തണ്ടുമിടങ്ങിടങ്ങു വിങ്ങി
മുകുളങ്ങളുമേന്തിയിങ്ങിവണ്ണം
ലതയെക്കൊണ്ടു ഗമിച്ചതാകുമോ! ചൊൽ."

ഇത്യാദി പ്രൌഢലളിതങ്ങളായ ഇതിലെ പദ്യങ്ങളെ 'ഇങ്ങ-നാലും കോണിലായിട്ടെങ്കിലും നാട്ടി പന്തലിട്ടില്ലെ'ന്നു പറഞ്ഞു പരിഹസിക്കയാണെങ്കിൽ അവരോടു്

* "ക്രമേളകം നിന്ദതി കോമളേച്ഛുഃ
ക്രമേളകഃ കണ്ടകലമ്പടസ്തം
പ്രീതൌ തയോരിഷ്ടഭുജോഃ സമായാം
മധ്യസ്ഥതാ നൈകതരോപഹാസഃ"

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

എന്നല്ലാതെ ഒരുത്തരവും ഞാൻ പറവാൻ തയ്യാറില്ല. മ-റെറല്ലാവക [illegible] ചിത്രവുമിരുന്നാലും ദ്വിതീയപ്രാസം ഇല്ലാതെ [illegible]യാൽ 'എല്ലാംപോയി' എന്നു ശഠിക്കുന്നവരെ നാനാവിഭവങ്ങ-ളോടുകൂടിയുള്ള ഭക്ഷണത്തിലും ചീരക്കറിയില്ലെങ്കിൽ ഊണു സുഖ-മാവുകയില്ലെന്നു വിചാരിച്ചിരുന്ന 'ശാകപാർത്ഥിവന്റെ' ശേഷ-ത്തിൽ ചേർത്തു് മിണ്ടാതിരുന്നേയ്ക്കാം.

ശബ്ദാലങ്കാരംപോലെ തന്നെ ശ്ലേഷപ്രയോഗവും ഇതിൽ വളരെ ധാരാളമായിരിക്കുന്നു 'അമാന്തം' മുതലായ പദങ്ങൾക്കു് സംസ്കൃതത്തിലും ഭാഷയിലുമുള്ള ഭിന്നാർത്ഥങ്ങളെ കവി വളരെ സരസമായുപയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. പേരെച്ചത്തിലേ അകാരലോ-പം, ആഖ്യാതത്തിലെ ഉകാരലോപം ഇത്യാദി ചില അഭംഗികൾ ഇക്കാവ്യത്തിലും അപൂർവ്വം ചിലെടത്തു് വന്നുപോയിട്ടില്ലെന്നില്ല. എന്നാൽ അതുകൾ അർത്ഥപ്രതീതിയെ പ്രതിബന്ധിക്കാത്തതിനാൽ ദോഷകോടിയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നില്ലെന്നുള്ളതിലേയ്ക്കു് മുൻ ഉ-ദാഹരിച്ച പദ്യംതന്നെ ലക്ഷ്യമാകുന്നു. അഴകത്തു കുറുപ്പിന്റെ

---

* നിന്ദിച്ചിടുന്നു മൃദുഭോജികളൊട്ടകത്തെ
മുള്ളിൽ പ്രിയംകലരുമൊട്ടകമന്യരേയും
ഇഷ്ടാശിതുഷ്ടിയൊരുപോലിരുപേർക്കുമെങ്കിൽ
പുച്ഛിപ്പതിന്നു തകയില്ലൊരു കൂട്ടരേയും.

അവതാരിക.

കൃതികൾക്കു് വിശേഷാൽ ഒരഴകുണ്ടെന്നു് എനിക്കു് പണ്ടേതന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഒററശ്ലോകങ്ങൾ കാണുമ്പോഴൊക്കെ തോന്നീട്ടുണ്ടു്. ആ അഭിപ്രായത്തെ 'രാമചന്ദ്രവിലാസം' ഇപ്പോൾ സ്ഥിരീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. കവിയുടെ ഈ അഭിനന്ദനീയമായ വ്യവസായത്തെ കേരളീയമഹാജനം ഉചിതമായ വിധത്തിൽ അനുമോദിക്കുമെന്നു ആശംസിക്കുന്നു.

കവിയുടെ അഭ്യുദയാശംസി,

A. R. RAJA RAJA VARMA (Sd.)

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

മുഖവുര.

കേരളപാണിനീയം, ഭാഷാഭൂഷണം, വൃത്തമഞ്ജരി മുതലായ ശാസ്ത്രഗ്രന്ഥങ്ങളാൽ ഭാഷയുടെ അസ്ഥിവാരം ഉറപ്പിച്ചിട്ടുള്ള ഏ. ആർ. രാജരാജവൎമ്മ എം. ഏ., എം. ആർ. ഏ. എസ്., കൊച്ചുകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ അവതാരികയ്ക്കു പുറമേ ഈ പുസ്തകത്തിന് ഒരു മുഖവുരയുടെ ആവശ്യം. ഇപ്പോഴില്ലെങ്കിലും ഈ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ ഇതുവരെയുള്ള വാസ്തവമായ ചരിത്രത്തെ മഹാജനങ്ങളെ ഒന്നു ധരിപ്പിക്കേണ്ടതായ ചുമതല മാത്രം എന്നെ- ച്ചേൎന്നതാകയാൽ ഈ ചെറിയ ഉപന്യാസം എഴുതാൻ സംഗതി- യായതാണ്.

ചോറ് നമുക്കു ഒഴിച്ചുകൂടാത്ത ആഹാരപദാൎത്ഥമായിരുന്നിട്ടും അപ്പം, വടകം ആദിയായി അരിമാവുകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന ഭക്ഷ്യവി- ശേഷങ്ങളിൽ, അന്യരസങ്ങളുടെ ആസ്വാദ്യതയാൽ സ്വാഭാവിക- മായി ജനങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേകിച്ച് ഒരഭിരുചിയുണ്ടാകാറുള്ളതുപോ- ലെ ഭഗവൽകഥകളിൽ അപ്രധാനമല്ലാത്തതും മിക്ക 'കേരളീയ' ഹിന്ദുക്കൾക്കും കാണാപ്പാഠമായി തീൎന്നിട്ടുള്ളതും ആയ രാമായണ- ത്തെ വേഷംമാറിക്കാണുമ്പോൾ തൽക്കാലത്തേക്കെങ്കിലും മഹാജ- നങ്ങൾക്ക് ഒരു കൌതുകം തോന്നാതിരിക്കയില്ലെന്നുള്ള വിശ്വാ- സവും, രാമായണം പതിവായി പാരായണം ചെയ്വാൻ തുടങ്ങിയതു- മുതൽ അതിന്മേൽ പിന്നെയും പിന്നെയും എനിയ്ക്കുള്ള [illegible]- ത്വവും, ഭാഷയുടെ വളൎച്ചയ്ക്കുവേണ്ടി ഇക്കാലത്ത് എല്ലാ ഭാഷാഭി- മാനികളും രാപകൽ മുഷിഞ്ഞു പ്രയത്നിച്ചുവരുമ്പോൾ [illegible]- ഴച്ചു കൂട്ടം പിരിഞ്ഞ കുരങ്ങുപോലെ ഞാൻ മാത്രം ഉദാസീനനായി- രുന്നാൽ ഇതു മററുള്ളവരേയും സ്വഭാഷയേയും ധിക്കരിക്കുന്നതി- നു സമമായ ഒരപരാധമായി വരികയില്ലയോ എന്നുള്ള ശങ്കയും നി- മിത്തം; ഗുരുഭക്തി, ഐകമത്യം, വിനയം, ഭൂതദയ, സത്യ[illegible] മുതലായ വിശിഷ്ടഗുണങ്ങൾക്കു വിളനിലമായ ശ്രീരാമ[illegible]ത്തെ പുതിയ സമ്പ്രദായത്തിൽ ഒരു മലയാളകാവ്യമായി എഴുതി[illegible]- മെന്നൊരുത്സാഹം തോന്നുകയാൽ കൃത്യാന്തരബാഹുല്യം, ശരീരാ- സ്വാസ്ഥ്യം ഇതുകളാൽ പരാധീനനാണെങ്കിലും കുറേശ്ശ അതിലേ-

ക്കു് ആരംഭിക്കയും വിശ്രമസമയങ്ങളിൽ ചിലപ്പോൾ "രാമചന്ദ്രവിലാസം" എന്ന കാവ്യത്തിന്റെ പന്ഥാവിലൂടെ എന്റെ മനോരഥം മെല്ലെ നടത്തുകയും ചെയ്തു.

ഒരു കാവ്യരചനയ്ക്കു വേണ്ട സാമഗ്രികളൊന്നുമില്ലാതെ എടുത്തുചാടിയ എനിക്കു് ആരംഭത്തിൽതന്നെ, ഇടക്കാലത്തുണ്ടായ ചില ആംഗ്ലേയപണ്ഡിതന്മാരുടെ വ്യാകരണങ്ങളെ പ്രമാണമാക്കുന്നതിൽ അധൈര്യവും, ഭാഷാപ്രയോഗങ്ങൾക്ക സംസ്കൃതപ്രക്രിയകൾ ചില സഹായങ്ങൾ പക്ഷേ ചെയ്യുമായിരിക്കമെങ്കിലും "കാച്ച്യണ്ടുവച്ചേൻ" എന്നുംമററുമുള്ള സന്ധികളുടെ അഭംഗിയെ ഓർത്തു സംസ്കൃതവ്യാകരണത്തെക്കുറിച്ചുള്ള അനാസ്ഥയും നിമിത്തം ചില പ്രയോഗങ്ങളെപ്പററി സംശയം ഉണ്ടായിരുന്നു. അപ്പോൾ ഭാഷയ്ക്കു് ഒരു ശാശ്വതനിക്ഷേപമായ "കേരളപാണിനീയം" ആവിർഭവിക്കയും അതു് ഈ കാവ്യനിർമ്മാണത്തിൽ എന്നെ ധാരാളം സഹായിക്കയുംചെയ്തു.

നമ്മുടെ ഭാഷയ്ക്കു ശരിയായ ഒരു അഭിധാനകോശമില്ലായ്കയാൽ പദാർത്ഥങ്ങളേ ആരായുന്നതിലുള്ള ബുദ്ധിമുട്ടു് എത്രമാത്രമുണ്ടെന്നു് ഇപ്പോഴാണു് ഞാൻ നല്ലവണ്ണം അറിഞ്ഞതു്. അതിനാൽ, ഭാഷാഭിമാനികളായ നാം ഭാഷാപോഷണത്തിനുവേണ്ടി വേലചെയ്യുന്ന അവസരത്തിൽ ഒരുവിധം ത്യാജ്യങ്ങളല്ലാത്ത പദങ്ങളെ കിട്ടുന്നേടത്തോളം സമ്പാദിച്ചുചേർക്കുന്നതിൽ വലിയ തരക്കേടില്ലെന്നുള്ള സമാധാനത്തോടുകൂടി അപ്രയുക്താദി ദോഷങ്ങളുണ്ടെന്നു തോന്നിക്കുന്ന ചില ഭാഷാപദങ്ങളെ അല്പമായ ലക്ഷ്യജ്ഞതാബലം നിമിത്തം ഇതിൽ ചേർക്കാനിടയായിട്ടുണ്ടു്.

ഈ കാവ്യരചനയിൽ പ്രധാനമാതൃകയായി ഞാൻ സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതു് രാമായണ (ഭോജ) ചമ്പുവിനെ ആണെങ്കിലും വാല്മീകിരാമായണം, അധ്യാത്മരാമായണം, ഹനുമന്നാടകം, രഘുവംശം, നൈഷധം, ഭാരതചമ്പു, ആഗ്നേയപുരാണം, ആദിയായി ചിലതിനെക്കൂടി പ്രമാണീകരിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ അവയുടെ ഛായാശകലങ്ങൾ അവിടവിടെ കാണാവുന്നതും മഹാജനങ്ങൾക്കു് അപരിചിതങ്ങളല്ലാത്തതിനാൽ അതുകളേ പ്രത്യേകം വിവരിച്ചിട്ടാവശ്യമില്ലാത്തതും ആകുന്നു.

ഈ പുസ്തകം ഏഴെട്ടു സൎഗ്ഗം ആയപ്പോഴേക്കു കാൎയ്യഗൌരവം ഓൎത്തു വല്ലാതെ ഭയപ്പെട്ടു തുടങ്ങിയെങ്കിലും ഇതിന്മേൽ മഹാജനങ്ങൾ എന്തു പറയുന്നു എന്നറിഞ്ഞിട്ടു് ശേഷം എഴുതാമെന്നു നിശ്ചയിച്ചുംകൊണ്ടു് പേരുവെയ്ക്കാതെ "മലയാളി" പത്രത്തിൽക്കുറേശ്ശ ചേൎത്തുവന്നു. ആയിടയ്ക്കു എന്നെ അറിയാൻ ചിലർ ശ്രുതിക്കൂട്ടുന്നതായി പത്രാധിപരായിരുന്ന മിസ്റ്റർ കുറുപ്പവൎകൾ എന്നെ തെൎയ്യപ്പെടുത്തി. അപ്പോൾ ഇതിനെക്കുറിച്ചു ദോഷമായോ ഗുണമായോ ആരും ഒന്നും പറയാതിരുന്നതിനാൽ ഉണ്ടായ പശ്ചാത്താപം നിമിത്തം വസ്തുതയെല്ലാം കാണിച്ചു മഹാമഹിമശ്രീ കേരളവൎമ്മ വലിയകോയിത്തമ്പുരാൻ സി. എസ്. ഐ. തിരുമനസ്സിലേയ്ക്കു് ഒരു വിജ്ഞാപനം അയയ്ക്കുകയും അവിടന്നു ദയാപൂൎവ്വം ചുവടേ ചേൎക്കുന്ന മറുപടികല്പിക്കയുംചെയ്തു.

തിരുവനന്തപുരം
൧൦൭൬-കന്നി ൧൯.

ശ്രീ.

അഴകത്തു പത്മനാഭക്കുറുപ്പിനു്.

എഴുത്തുകിട്ടി മലയാളിയിൽ "രാമചന്ദ്രവിലാസം" കണ്ടുതുടങ്ങിയതുമുതൽ അതിനെ കൌതുകത്തോടുകൂടി നോക്കുകയും, അതിന്റെ കൎത്താവു് ആരായിരുന്നാലും അയാളുടെ അത്യന്തം ശ്ലാഘനീയമായ യത്നത്തിനു് സാഫല്യം ഉണ്ടാകട്ടെ എന്നു പ്രാൎത്ഥിക്കയും ചെയ്യാറുണ്ടായിരുന്നു. "ശ്രീകൃഷ്ണചരിതം" മണിപ്രവാളത്തോടു സദൃശീകരിക്കുന്നതിനു് വേണ്ടുന്ന യോഗ്യതയുള്ള "രാമചന്ദ്രവിലാസ"ത്തിന്റെ കൎത്തൃത്വത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നതിനു് നിങ്ങൾ ഒട്ടും അധൈൎയ്യപ്പെടേണ്ടില്ല. "മീനകേതനചരിതം" മുതലായ കൃതികളാൽ സിദ്ധിച്ചിട്ടുള്ള നിങ്ങളുടെ കവിയശസ്സിനു് ഈ കാവ്യം ഗരീയസിയായ ഒരു പ്രതിഷ്ഠയെ കൊടുക്കുന്നതാണെന്നുള്ളതിനു് യാതൊരു സംശയവുമില്ല. ഇതിനെ പൂരിപ്പിക്കുന്നതിനു വേണ്ട സൌകൎയ്യങ്ങളെല്ലാം ശ്രീരാമന്റെ അനുഗ്രഹത്താൽ നിങ്ങൾക്കുണ്ടാകട്ടെ, എന്നു പ്രാൎത്ഥിക്കുന്നു.

[illegible] ൧൦.

KERALAVARMA.

ആശീൎവ്വാദരൂപമായ ഈ തിരുവെഴുത്തിനാൽ ഞാൻ ലബ്ധധൈൎയ്യനായിട്ടു് പിന്നീടു് പത്രത്തിൽ ചേൎക്കുന്ന ശ്ലോകങ്ങളുടെ

ച്ചുവടെ അവശ്യമുള്ളപക്ഷം എന്റെ പേരുകൂടി വയ്ക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നു പത്രാധിപരവർകൾക്കു സമ്മതം കൊടുക്കയും ഈ കാര്യത്തെ മുഴുവനാക്കുന്നതിന്ന് പൂർവാധികം നിഷ്കർഷയോടാരംഭിക്കയും ചെയ്തു.

പിന്നീടു ൧൦൭൭-മീനത്തിൽ കൊടുങ്ങല്ലൂർ വച്ചു സരസശ്ലോക കവിശ്രേഷ്ഠനായ കുഞ്ഞിക്കുട്ടൻ തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സിലെ അഭിമുഖ്യം ഉണ്ടായ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രസംഗവശാൽ "സംസ്കൃതപ്രത്യയങ്ങളും മറ്റും ഭാഷാകവിതയിൽ ചേർത്തു പണ്ടത്തെ മണിപ്രവാളരീതിവരുത്താൻ ശ്രമിക്കുന്നതു ഭാഷയുടെ ഇപ്പോഴത്തെ സ്ഥിതിയ്ക്കു നന്നല്ലെന്നാണ് പൊതുജനാഭിപ്രായം" എന്നും മറ്റും അവിടന്നു അരുളിച്ചെയ്ത ഉപദേശപ്രകാരം ഈ കാര്യത്തിന്റെ ആരംഭത്തിൽ ചുരുക്കമായി അവിടവിടെ ഉണ്ടായിരുന്ന വിഭക്തിപ്രത്യയങ്ങളേയും ക്രിയാപദങ്ങളേയും കഴിയുംപോലെ ഇതിൽനിന്നുച്ചാടനംചെയ്തു.

"ഒരു നാഴിക വഴി ഒച്ചിന് ഒമ്പതുകാതം" എന്ന മട്ടിൽ ഈ കൃതിയുടെ ഒററത്തുനിന്നു മറെറാരു തലയ്ക്കൽ വളരെ നാൾകൊണ്ടു ഞാൻ ചെന്നുപററിയതിന്റെശേഷം ഇതിനെ ഏകാഗ്രതയോടുകൂടെ ഒന്നു പരിശോധിച്ചു ശരിപ്പെടുത്തുന്നതിന് ഞാൻതന്നെയായാൽ മതിയാവില്ലെന്നു തോന്നി.

"ആപരിതോഷാദ്വിദുഷാം
ന സാധു മന്യേ പ്രയോഗവിജ്ഞാനം
ബലവദപി ശിക്ഷിതാനാ-
മാത്മന്യപ്രത്യയം ചേതഃ"

എന്നുള്ള പണ്ഡിതാഭിപ്രായം അനുസരിച്ചു മനീഷിതിലകമായ മ. രാ. രാ കെ. സീ. കേശവപിള്ള അവർകളെക്കൂടി ഞാൻ ക്ഷണിക്കയാൽ അദ്ദേഹം അതിനെ സസന്തോഷം സ്വീകരിക്കയും എനിക്കുവേണ്ടി ധാരാളം സഹായിക്കയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

അനന്തരം സർവശാസ്ത്രപാരംഗതനായ ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ എം. ഏ., എം. ആർ. ഏ. എസ്. കൊച്ചുകോയിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ടു് ഈ ഗ്രന്ഥം ആപാദചൂഡം ക്ഷമയോടു

കൂടെ പരിശോധിച്ച് ആവശ്യമുള്ള മാററങ്ങൾ ചെയ്തും ചെയ്യിച്ചും സ്വാഭിപ്രായാനുസാരേണ കല്പിച്ചൊരവതാരിക എഴുതിയും ഇതിനെ അച്ചടിപ്പിക്കുന്നതിന്ന് ധൈൎയ്യപ്പെടുത്തിയ ആ തിരുമേനിയുടെ ഔദാൎയ്യശീലത്തിന്നു ഞാൻ കടപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

കുടുംബകാൎയ്യവശാൽ ബദ്ധപ്പെട്ട സഞ്ചാരത്തിലും മററും, അച്ചടിച്ച പ്രൂഫ്കൾ പരിശോധിച്ചതുകൊണ്ട് ഒരു ചെറിയ ശുദ്ധിപത്രത്തിന്റെ ആവശ്യം നേരിട്ടുപോയി എങ്കിലും വലിയപിശകുകൾക്കിടയാകാതെ ഈ പുസ്തകം അച്ചടിക്കുന്നതിലും ചിത്രബന്ധങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമുള്ള കരുക്കൾ നല്ല മാതൃകയിൽ ചെയ്തു ചേക്കുന്നതിലും "മനോമോഹനം" അച്ചുക്കൂടത്തലവന്മാർ എനിക്കുവേണ്ടി നല്ല ഒത്താശകൾ ചെയ്തിട്ടുണ്ടെന്നുള്ളതും ഗണ്യമാകുന്നു.

ഇപ്രകാരം രൂപീകരിച്ച ഈ പുതിയ മലയാളകാവ്യത്തെ സജ്ജനസമക്ഷം സമൎപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

അറിവുടയവർ നല്ലപോലെ നോക്കി-
ക്കുറവുരചെയ്കിലുമല്ലലില്ലതെല്ലും
അരിയ മണികൾ ചാണയിൽ തെളിഞ്ഞേ
പെരിയ വിലയ്ക്കുതു യോഗ്യമായ് ഭവിക്കൂ.

൧൦൮൪ വൃശ്ചികം ൧൦-ാനു- വിധേയൻ,

ചവറ, ഈ. പദ്മനാഭക്കുറുപ്പ്

R.V. BOOK DEPOT TRIVANDRUM.

രാമചന്ദ്രവിലാസം

മലയാളകാവ്യം

KURUP HOUSE

ഹരിഃ ശ്രീഗണപതയേ നമഃ
അവിഘ്നമസ്തു

ഒന്നാംസർഗ്ഗം.

മാർത്താണ്ഡദേവന്റെ മഹാകുലത്തിൻ
കീർത്തിപ്രതിഷ്ഠാപകനാം മഹാത്മാ
മായാവിലാസത്തെ വഹിച്ച ദിവ്യ-
ശ്രീരാമദേവൻ വിജയിച്ചിടേണം.

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

നന്മയ്ക്കുമാവല്ലഭനും മഹേശൻ
തന്മക്കളാമുണ്ണികൾ രണ്ടുപേരും
എന്മേൽ കനിഞ്ഞീടുവതിന്നു വാക്കാ-
മമ്മയ്ക്കുമായ് താണിഹ കൈതൊഴുന്നേൻ. ൧

ആകാത്തതെന്തോന്നു ഗുരുപ്രസാദം
സ്വാകാംക്ഷ പോലിങ്ങു കരസ്ഥമായാൽ?
ശ്ലോകാഢ്യരാം ദേശികരെ പ്രമാണി-
ച്ചേകാഗ്രചേതസ്സൊടു കുമ്പിടുന്നേൻ. ൨

മിത്രാന്വയത്തിങ്കലുദിക്കുമുർവ്വീ-
വൃത്രാരികൾക്കൊക്കെ വസിപ്പതിന്നായ്
വിസ്താരിയാമുത്തരകോസലത്തിൽ
പ്രഖ്യാതയായുണ്ടൊരു രാജധാനി. ൩

ഭയന്നു മണ്ടാത്ത വിരോധികൾക്കും
ജയം ലഭിപ്പാൻ പണിയെന്നു കണ്ടു്
"അയോദ്ധ്യ"യെന്നുള്ളൊരു സാർത്ഥനാമം
പയോജജന്മാവിതിന്നേകി മുന്നം. ൪

സൎപ്പാധിരാജന്റെ ഫണാസ്ഥയായോ-
രിപ്പൂഴിമാതിന്റെ ലലാടദേശേ
ശില്പം വിളങ്ങുന്നൊരു പൊട്ടുപോലാ-
ണിപ്പട്ടണം ഭൂതിവിലാസമോദാൽ. ൬

വാനം തൊടും മട്ടിലുയൎന്നിതിൽ ഭൂ-
ജാനീശരന്മാരുടെ മേടകണ്ടാൽ
നാനാവിചിത്രാന്വിതവൈജയന്ത-
സ്ഥാനപ്രതിച്ഛന്ദമതെന്നു തോന്നും. ൭

[illegible]ളെപ്പെട്ടു വളൎന്ന[illegible]-
ണ്ടാധിക്യമെന്നുള്ളൊരു സംശയത്താൽ
ധാതാവു പണ്ടേ നിജവാസലോകം
സാധിച്ചതല്ലീ? സകലത്തിനും മേൽ. ൮

ആദിത്യനാത്മാനുചരന്മാർ പോരു-
ള്ളൂതിഗ്രഹമേകുന്നതു കൊള്ളുവാനായ്
ആലീകലിലെത്തുന്നൊഴിവിക്കൊണ്ടു-
ള്ളായ്ക്കുമല്ലീ? പകലോനമിന്നും ൯

സൌവൎണ്ണസങ്കല്പിതമായ മട്ടു-
പ്പാവിൽ പതിച്ചുള്ളൊരു ചന്ദ്രകാന്തം
സേവിച്ചിടുന്നോരുടെ താപമാററി
നിൎവാണമേകുന്നിഹ വിണ്ണുവെപ്പോൽ. ൰

പ്രാകാരകുഡ്യങ്ങളിൽ നാലുപാടും
നൽഗോപുരദ്വാരമുഖത്തിലെല്ലാം
വൎണ്ണങ്ങൾ കോലും മറയാന്നൊരോരാ-
വൎണ്ണം ചാറിക്കുന്നിതു നാൻമുഖത്വം. ൰൧

താരാപഥത്തോളമുയൎന്ന സൌധ-
ധാരാഗ്രഭാഗത്തു ഹിമാംശു താനും
ആരാൽ മഴക്കാറുമണഞ്ഞിടുമ്പോൾ
മാരാരിയെപ്പോലിതു ഭംഗി തേടും. ൰൨

അന്തഃപുരസ്ത്രീജന ലോചനത്തിൻ
ചന്തത്തിനൊപ്പമെന്നു നിനച്ചു പോരാൻ
ചെന്താമരപ്പൂക്കൾ കിടങ്ങിലെല്ലാം
പൊന്നൂന്നു സാലത്തെ വളഞ്ഞിതിങ്കൽ. ൰൨

വൃന്ദാരകേന്ദ്രന്റെ പുരത്തിനൊപ്പം
മിന്നുന്ന സാകേതപുരാന്തികത്തിൽ
നന്നായ്‌വിളങ്ങും സരയൂനദിക്കും
മന്ദാകിനിക്കും ചെറുതല്ല സാമ്യം. ൰൩

ദിവ്യത്വമാന്നോരിതിലുള്ള തീർത്ഥം
സേവിച്ചിടുന്നു പല ജീവജാലം
മാലിന്യമെന്യേ മഹിതം പ്രസാദം
കോലും മഹാത്മാക്കൾ നിഷേവ്യരത്രേ. ൰൪

പ്രജ്ഞാധിപൻ കാശ്യപനിപ്പുരത്തിൽ
സുജാതയാമിന്ദുമതീവയറ്റിൽ
രജ്ഞക്ഷമാവല്ലഭസൂനുവായി
ജനിച്ചുപോൽ പണ്ടു ദശരഥാനാം. ൰൫

മനുസ്മൃതിക്കൊത്തൊരു ധർമ്മമെല്ലാ-
മനുസ്മരിച്ചിപ്പുരമാസമന്താൽ
ഭരിച്ചിതപ്പംക്തിരഥക്ഷിതീശൻ
പരത്തിനാൻ കീർത്തിജഗത്തിലെല്ലാം. ൰൬

ദാരിദ്ര്യമില്ലീതികളില്ലനാട്ടിൽ
ചൌര്യപ്രവൃത്തിക്കവകാശമില്ല
കൈക്കോണവും കോഴയുമില്ലയെന്ന-
തിക്കോവിലും മന്നവനേകി പ്രോൽ. ൰൭

ചൊൽക്കൊണ്ട കൌസല്യയുമക്കൊടാങ്ങി
കൈകേയിയും സൌമ്യ സുമിത്രതാനും
ദാരങ്ങളായുള്ള നൃപന്നു മൂന്ന-
സാരസ്യസൌഖ്യമതിനെന്നപോലെ. ൰൮

സന്താനമില്ലാഞ്ഞൊരുനാൾനൃപേന്ദ്രൻ
മന്ത്രീശ്വരന്മാരെവിളിച്ചടുക്കൽ
മന്ത്രിച്ചു വല്ലായ്മയശേഷമപ്പോൾ
തന്ത്രജ്ഞരോരോന്നറിയിച്ചുപായം. ൧൦

എട്ടാമനാം മന്ത്രിസുമന്ത്രനപ്പോൾ
സാഷ്ടാംഗപാതം നൃപനേ നമിച്ച്
ഉണൎത്തിനാൻ പണ്ടു സനൽക്കുമാരൻ
മുനീശ്വരൻ ചൊല്ലിയകാൎയ്യസാരം. ൧൧

പരിഗ്രഹിച്ചിട്ടു സുമന്ത്രവാക്യം
നരേന്ദ്രനങ്ങേശ്വരനാളയച്ച്
പെരുത്ത കൌതൂഹലമാൎന്നുവേഗം
വരുത്തി വൈഭണ്ഡകനെപ്പുരത്തിൽ. ൧൨

വസിഷ്ഠരോടിക്കഥയാദ്യമേ താൻ
വചിച്ചിതിൻ തീൎച്ചയറിഞ്ഞശേഷം
വരിച്ചു വൈഭണ്ഡകനോടു ഭൂപൻ
വരിഷ്ഠമാം നന്ദനകാമയാഗം. ൧൩

സത്രത്തിനായ് വേണ്ട സഹായകൎമ്മം
ധാത്രീപതിക്കേകണമെന്ന മട്ടിൽ
പ്രത്യക്ഷമായ്വന്നു വസന്തമപ്പോ-
ളുദ്യാനഭൂവിങ്കലുപേതമോദം. ൧൪

സശോകനാം ഭൂമിപതിക്കു തൻപേർ
വിശങ്കമേകുന്നതിനെന്ന പോലെ
വിശേഷപുഷ്പങ്ങൾ ശിരസ്സിലേന്തി-
ട്ടശോകവൃക്ഷങ്ങൾ വിളങ്ങിയെങ്ങും. ൧൫

ചുമന്ന പുത്തൻ തളിർ നാലുപാടും
ചുമന്നു തൻ പേരിനടുത്തകൃത്യം
നൃപന്നു ചെയ്യേണ്ടതിനാശയോടും
നിരന്നു നിന്നെസ്സഹകാരസംഘം. ൧൬

അക്കാദമി

മഖം ഭുജിപ്പാനെഴുന്നള്ളുമംബാ-
സഖൻെറ പൂജ്യസ്ഥിതകീട്ടുവാൻ പോൽ
പ്രകാണ്ഡമൊക്കെപ്പൂത്തുപുഷ്പമേന്തീ-
സ്സകർണ്ണികാരം സുതരാം വിളങ്ങീ. ൨൭

മാനം വളർത്തുന്ന മഖോത്സവത്തേ
മേനിപ്പെടുത്താനൊരു ലക്ഷദീപം
സ്തംഭങ്ങളിൽ തത്ര കൊളുത്തിയോണം
ചാമ്പേയവും മൊട്ടുകളിട്ടുനീളെ. ൨൮

ധരാമണാളൻെറ ഗുണത്തെ വാഴ്ത്തും
ദ്വിരേഫവന്ദിപ്രകരത്തിനമ്മാൻ
മരന്ദമേന്തീട്ടു മലർക്കുടത്തിൽ
സരോരുഹപ്പൊയ്കയുമുല്ലസിച്ചു. ൨൯

അംഭസ്സു നിഷ്കല്മഷമാകവേനായ്
കുംഭോത്ഭവൻ ചൊല്ലിയതെന്നപോലെ
സംപ്രീതനായ് ചന്ദനപർവ്വതോത്ഥൻ
ഗന്ധാനിലൻ വന്നിഹ വീശി മെല്ലെ. ൩൦

മഖത്തിനങ്ങെത്തിയ നാരദൻതൻ
കരത്തിൽ മേവുന്നൊരു വീണപോലെ
വിശൃംഖലമായിട്ടു മുഴങ്ങിമാമ്പൂ
രസത്തിനാലക്കളകണ്ഠകണ്ഠം. ൩൧

വിശ്വംഭരാവല്ലഭനശ്വമേധം
വിസ്താരമായിട്ടു കഴിച്ചശേഷം
പുത്രീയസത്രം നിറവേററുവാനാ-
യർത്ഥിച്ചു ശാന്താപതിയോടു ധന്യൻ. ൩൨

പാകാരിമുൻപായ നിലിമ്പലോകം
യാഗാംശമൻപോടു പരിഗ്രഹിപ്പാൻ
ഭൂകാമുകൻ തൻെറ മഖാന്തരാളേ
ലോകേശനോടും ദ്രുതമാഗമിച്ചു. ൩൩

സർവ്വംസഹാദേവിയരക്കർകാട്ടും
ഗർവ്വം സഹിപ്പാനരുതാഞ്ഞയാളേ
നിർവ്വേദഭാരത്തൊടു ചെന്നുനിന്ന-
ഗ്ഗീർവ്വാണസങ്ഘേ വിധിയോടുചൊന്നാൾ. ൰൩

പുലസ്ത്യപൗത്രാദിമദുഷ്ടരക്ഷോ-
ബലത്തിനാലേറെവലഞ്ഞഹോ! ഞാൻ
വിലേശയശ്രേഷ്ഠനുമിന്നു ഞാനാം
ലലാടപുണ്ഡ്രത്തെ വെടിഞ്ഞിടാറായ് ൰൪

കർമ്മങ്ങളൊട്ടുക്കു കുറഞ്ഞു ലോകേ
ധർമ്മങ്ങളും കാടുകരേറി കഷ്ടം!
ശർമ്മംവിനാ ദിക്കരിവീരരെട്ടും
മർമ്മങ്ങൾ ഭേദിച്ചുഴലുന്നു പാരം. ൰൫

ഒരംമട്ടിലുണ്ടായൊരു ദുർവ്വിപാകം
നേരിട്ടു വർദ്ധിച്ചതു കാരണത്താൽ
നാളൊട്ടു പൊയ്പോയിഹ കാലവർഷം
പെയ്തിട്ടു മേഘങ്ങളുമെത്രകഷ്ടം! ൰൬

കുലാങ്ഗനാവൃന്ദവുമപ്സരസ്ത്രീ-
കുലങ്ങളും വിപ്രരുമാർത്തിമൂലം
നിലത്തുതൂകുന്നൊരു ബാഷ്പവർഷം
ഫലിച്ചിടുന്നില്ല മഴയ്ക്കുതുല്യം. ൰൭

കഷ്ടം ബഹുവ്രീഹിതയെന്നെ വേർപെ-
ട്ടൊട്ടേറെനാളായി മുഷിഞ്ഞമട്ടിൽ
സ്വർഗ്ഗത്തിലെ "ദ്ദാനവവൈരി"യെന്നാ-
വാക്കിങ്കലുൾപ്പെട്ടു ലയിക്കമാറായ്. ൰൮

ഇത്ഥം നമുക്കുണ്ടു പലേവിധത്തിൽ
സിദ്ധിച്ച ബന്ധങ്ങളുണർത്തിനേൻ ഞാൻ
ചിത്തേ വിചാരിച്ചിവിടുന്നു മേലാൽ
കർത്തവ്യമെന്തെന്നു വിധിക്കവേണം. ൨൰

വിധിക്കമേലായ് പുനരൊന്നുമില്ലാ-
വിധിക്കപാത്താലഴിവില്ല തെല്ലും
വധിച്ചിട്ടും മാനുഷനെന്നു മുന്നെ
വിധി,ച്ചുവക്കിന്നിവിടന്നു തന്നേ. ൪൰൫

ഹാഹാ! മനുഷ്യാവലിയോത്തുകണ്ടാ-
ലാഹാരമത്രേ രജനീചരക്ക്
മോഹാതിരേകത്തൊട്ട ചെന്നെതിർപ്പോൻ
ദേഹാഭിമാനം വിടുമന്നുതന്നെ. ൪൰൬

വല്ലായ്മയെന്തിങ്കലുമുള്ളകാല-
ത്തല്ലാതെകണ്ടീശ്വരനാമധേയം
തെല്ലെങ്കിലും ചേതസി ചിന്തചെയ്യു-
ന്നില്ലെന്നതെല്ലാരിലുമുള്ളതത്രേ. ൪൰൭

അംഭോജജന്മാവിതു കേട്ടനേരം
സംഭ്രാന്തിയുൾക്കാമ്പിലുയന്നു പാരം
അംഭോജനാഭൻെറ പദാരവിന്ദം
കുമ്പിട്ടുണർത്തിക്കണമെന്നുറച്ചു. ൪൰൮

നാലാനനൻ ദേവകളോട്ടമേററം
മാലാന്നുനില്ക്കുന്ന ധരിത്രിയോടും
നീലാമണാളൻെറ നിവാസമാമ-
പ്പാലാഴിതൻ തീരമണഞ്ഞുവേഗം. ൪൰൯

ബാലാൎക്കകോടിപ്രഭമാം കിരീട-
ജ്വാലാകലാപത്തൊടുമാനനത്തിൽ
ലോലം ചിരിച്ചന്ദ്രികയോടുമപ്പോൾ
നീലാഭിവസ്ത്രൻെറ മഹസ്സു കണ്ടാൻ. ൫൰

കാറൊത്ത നല്ക്കാന്തി കലൎന്ന കണ്ണൻ
മാറത്തണിഞ്ഞുള്ളൊരു മാല്യമാല്യം
പേറിത്തെളിഞ്ഞീടിന കൌസ്തുഭം-
ഗററത്തെ ചോലവരത്തവോടി. ൫൰൧

സഹസ്രപത്രോത്ഭവനാദിയാമ-
മ്മഹാസമാജം പുരുഭക്തിപൂൎവ്വം
മഹാമുനീന്ദ്രക്ക മദൃശ്യനാകും
മഹാപുമാനെ പ്രണമിച്ചുവേഗം. ൧൯

മന്ദസ്മിതംകൊണ്ടു പയഃപയോധി-
ക്കന്നിദ്രധാവള്യനിറം നിറച്ച്
നന്നായ് കടാക്ഷിച്ചു മുകുന്ദനേവം
വൃന്ദാരകന്മാരൊടുരച്ചിതപ്പോൾ. ൨൦

ഹേഹേവിധെ! വിണ്ണവർനാഥ! യുഷ്മൽ-
ഗേഹേ വിപത്തീയിടെയെന്തു? ചൊൽക
ഈവണ്ണമെല്ലാവരുമൊത്തുചേൎന്നി-
ട്ടീവന്നയാത്രയ്ക്കു വിശേഷമെന്തു? ൨൧

നാരായണൻതൻ മൊഴികേട്ടനേരം
പാരം പ്രമോദിച്ചു നിലിമ്പലോകം
സ്മേരാസ്യനാം മാധവനോടു,കുമ്പി
ട്ടോരോന്നു ധാതാവറിയിച്ചുപിന്നെ. ൨൨

ഞങ്ങൾക്കു സന്താപമൊഴിപ്പതിന്നാ-
യങ്ങുന്നു നിഷ്കൃഷയോടിങ്ങിരിക്കേ
മങ്ഗല്യസിദ്ധിക്കു മടക്കമെന്തൊ-
ന്നിങ്ങെത്തുവാനുള്ളതു ദീനബന്ധോ! ൨൩

മാത്സൎയ്യമേറും പിശുനൎക്കുപോലും
വാത്സല്യമുൾക്കൊണ്ടമൃതം കൊടുപ്പാൻ
ഉത്സാഹിയാം നിന്തിരുമേനി പിന്നെ
തത്സേവകൎക്കെന്തുകൊടുക്കയില്ല?. ൨൪

നികൃഷ്ടമായുള്ള മൃഗസ്വരൂപം
പ്രകൃഷ്ടനാമങ്ങു ധരിച്ചു മുന്നേ
ജഗൽപ്രഭോ! മൂന്നടി മണ്ണുവാങ്ങാൻ
പ്രകാമദൈന്യത്തൊടിരന്നു പിന്നെ. ൨൫

അയോഗ്യമാമിത്തൊഴിലിജ്ജനത്തെ-
പ്പുലൎത്തുവാൻ ചെയ്യു ചരിത്രമോൎത്താൽ
നിജാശ്രിതന്മാൎക്കു ഗുണം വരുത്താൻ
സഹിച്ചിടും സത്തുകൾ സങ്കടത്തെ. ൧൫

അനന്തു ചേരുന്ന വിപത്തൊഴിപ്പാൻ
സന്നദ്ധനായുള്ള ഭവാനെ നിത്യം
വന്നൊന്നു കുപ്പാത്ത കൃതഘ്നജാതി-
ക്കൊന്നാന്തരക്കാരിഹ ഞങ്ങളെല്ലാം. ൧൬

ഇന്നന്ദികേടിന്റെ ഫലങ്ങൾ താനേ
വന്നിങ്ങകപ്പെട്ടടിയത്തിനെല്ലാം
ഇന്നും ഭവാനോടതുണൎത്തുവാനാ-
യൊന്നിച്ചിവണ്ണം വിടകൊണ്ടു ഞങ്ങൾ. ൧൭

ഇന്നേവം പ്രവൎത്തിച്ച ജനത്തെയും ന-
ന്മാഹാത്മ്യ[illegible] മഹാശയന്മാർ
ചാര[illegible]നെയുമാശ്രയിച്ചു-
ലൈശ്വൎയ്യമോടങ്ങു ഭരിച്ചുകൊള്ളും. ൧൮

ഇക്കണ്ട ഞങ്ങൾക്കു മലങ്ങ്യമാകും
ചൊല്ലൊണ്ട ലങ്കാപുരി പങ്ക്തികണ്ഠൻ
ഉൾക്കൊണ്ടിതൻ ജ്യേഷ്ഠനെ വെന്നു വേഗാൽ
നിഷ്കണ്ടകൻ വാണു ഭരിച്ചിടുന്നു. ൧൯

അനാചാരവിദ്വേഷികളായ ദുഷ്ട-
ൎക്കാചാൎയ്യനായുള്ള നിശാചരേന്ദ്രൻ
ഭൂചക്രവാളം മുഴവൻ മുടിച്ചാൻ
നീചപ്രവൃത്തിക്കിതു നല്ല കാലം. ൨൦

അയോധനംചെയ്യു ദശാസ്യനോട-
ങ്ങായാസമാന്നാശ്രയഹീനരായി
പായും പരന്മാൎശരണം ലഭിപ്പ-
തീയക്ഷപുത്രന്റെ പുരത്തിൽമാത്രം. ൨൧

കരുത്തനാം രാവണനാത്തരോഷം
മൃധത്തിനായിന്ദ്രനൊടേററശേഷം
പെരുത്ത കണ്ണീരിലുപേന്ദ്ര! വജ്രാ-
യുധത്തിനെച്ചുട്ടു തുകച്ചു ശക്രൻ. ൩൰൨

ലങ്കേശപുത്രൻെറ ബലത്തിനാലാ-
തങ്കംവളൎന്നിട്ടു വലാന്തകന്നു
സംക്രന്ദനത്വം പരമീയിടയ്ക്കേ
സംപ്രാപ്തമായൊള്ളു ദയാപയോധേ! ൩൰൩

അന്നം കുഴമ്പാമിഷമെന്നിതെല്ലാ-
മന്നന്നൊരുക്കീട്ടു പചിപ്പതിനായ്
എന്നും മടപ്പള്ളിയിലഗ്നിദേവൻ
ചെന്നമ്പ് ഭരിപ്പേററു മടച്ചിടേണം. ൩൰൪

വാട്ടംവിനാ കല്പകവൃക്ഷമെല്ലാം
ദുഷ്ടൻ ചുവട്ടോടെ പറിച്ചവൻെറ
തോട്ടത്തിൽ നട്ടാനതു നാകലോകം
പട്ടം പിഴയ്ക്കാതെ നനയ്ക്കവേണം. ൩൰൫

തണ്ണീരുകൊണ്ടും സുരനാരിമാർതൻ
കണ്ണീരുകൊണ്ടും വളരും മരത്തിൽ
അന്നന്നു വാടുന്ന സുമങ്ങൾ പോലും
മന്ദാനിലൻ വീഴ്ത്തുകിലുണ്ടനൎത്ഥം. ൩൰൬

നായാട്ടു നീങ്ങീട്ടു വിയത്തുവാടി-
സ്സായാഹ്നകാലത്തവനങ്ങു വന്നാൽ
വീശിത്തണുപ്പിക്കണമാശുഗൻപോയ്
മോശത്തരം പററുമതല്ലയെങ്കിൽ. ൩൰൭

ഐശ്വര്യമുണ്ടായിവരുമ്പൊഴോരോ-
പ്രാവശ്യമോരോവിധമാഭയോടും
സൂര്യേന്ദുഗോളങ്ങളുദിച്ചിടാഞ്ഞാൽ
പാരം കുഴപ്പത്തിൽ പെടും കലാശം. ൩൰൮

ക്രൂരരെയെന്തിന്നു പറഞ്ഞിടുന്നി-
ങ്ങൊട്ടേറെ വാശൈശവമില്ലതാനും
മുട്ടാളനാം പങ്ക്തിമുഖോഗ്നിചുട്ടു
പൊട്ടിക്കുമാറായി ജഗത്തശേഷം. ൯൯

മർത്ത്യന്റെ കൈപ്പെട്ടു മരിച്ചിടാത-
ന്നകതമെന്നില്ലൊരു നാശമെന്നും
വക്തവ്യമീ ഞങ്ങളുണർത്തി, മേലാൽ
കർത്തവ്യമെല്ലാമിവിടേയ്ക്കു തന്നെ. ൱

മനുഷ്യജന്മത്തെയെടുത്തു വേഗാ-
ലിനിബ്ഭവാൻ രാക്ഷസവംശമെല്ലാം
ഹനിച്ചു പാലിക്കണമിജ്ജനത്തെ-
ക്കനത്ത കാരുണ്യഗുണാംബുരാശേ. ൱൧

വിരിഞ്ചനോതും മൊഴി കേട്ടനേരം
മുരാന്തകൻ ദീനജനാനുകമ്പീ
ചിരിച്ചു പദ്മാസനനോടു കറഞ്ഞൊ-
ന്നുരച്ചു ലോകേശനൊടിപ്രകാരം. ൱൨

തെല്ലും മനോവേദന വേണ്ട നിങ്ങൾ-
ക്കെല്ലാം മതംപോലെ നടത്തിവെപ്പൻ
പൊല്ലാപ്പു കാട്ടുന്നൊരു ദുഷ്ടരൊട്ടു-
ക്കില്ലാതെയാമാശു ഭയപ്പെടായ്വിൻ. ൱൩

ജനിക്കുവൻ പങ്ക്തിരഥക്ഷിതിക്ഷി-
ത്തനൂജനായുത്തര കോസലത്തിൽ
ഹനിക്കുവാൻ കൗണപരെത്തരാമൽ-
ക്കനിഷ്ഠരായ് മൂവരുമുത്ഭവിക്കും. ൱൪

പടക്കളത്തിങ്കലെനിക്കു വേണ്ടി-
ത്തുണയ്ക്കുവാൻ ദേവകദംബമെല്ലാം
മനക്കരുത്തോടു മഹീതലത്തിൽ
പിറക്കണം മർക്കടവീരരായി. ൱൫

പീതാംബരൻ ദേവകളോടിവണ്ണ-
മോതിക്കടാക്ഷിച്ചു മറഞ്ഞുമെല്ലേ
ഖേദംവിനാ നാന്മുഖനും നിലിമ്പ-
വ്രാതങ്ങളും പുക്കു നിജം നിവാസം. ൬൬

വിരിഞ്ചിയും പിന്നെയുരച്ചു ദേവോൽ-
ക്കരത്തെ നോക്കീട്ടിനിനിങ്ങളാലെ
പരാക്രമംകൂടിയ മർക്കടൌഘം
ധരാതലത്തിങ്കലുദിക്കവേണം. ൬൭

പണ്ടിജ്ജഗൽസൃഷ്ടി തുടങ്ങിയപ്പോ-
ളുണ്ടായ പുത്രന്മമ ജാംബവാനും
ഒത്താശ വേണ്ടുന്നതവർക്കു ചെയ്യാ-
നൊത്താശയോടിപ്പൊഴുമുണ്ടു ഭൂവിൽ. ൬൮

ലോകേശനേവമരുൾചെയ്ത നിയോഗമെല്ലാം
നാകേശനാദിസുരസംഹതി സമ്മതിച്ചു
ശ്രീകേശവന്നുതവി ചെയ്‌വതിനിണ്ടലില്ലാ-
തേകീടുവാൻ കപിബലത്തെയുളവാക്കിവിട്ടു. ൬൯

ഊക്കേറുന്നൊരു ബാലിയെസ്സുരവരൻ
സുഗ്രീവനെസ്സൂര്യനും,
യോഗ്യന്മാർക്കൊരു രത്നമായ ഹനുമാൻത-
ന്നെജ്ജഗൽപ്രാണനും,
സൃഷ്ടിച്ചാർ, ബഹുവാനരപ്പടയെ മ-
റ്റുള്ളോരുവാനോർകളും,
ശിഷ്ടന്മാരവരേവരും പ്രതിദിനം മോ-
ദിച്ചുമേവീടിനാർ. ൭൦

ഒന്നാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം

രണ്ടാം സർഗ്ഗം.

സത്തമൻ ദശരഥൻ നടത്തുമ-
പ്പുത്രകാമയജനാന്തരേ തദാ
തീയിൽ നിന്നൊരു പുമാനുദിച്ചുയ-
ർന്നാശു, യാജകകുതൂഹലത്തൊടേ. ൧

അച്യുതാംശമകമേ വഹിക്കയാ-
ലപ്പുമാനമതിമാത്രദുർഭരം
സ്വർണ്ണപാത്രഗതമായ പായസം
രണ്ടുകൈയിലുമെടുത്തു നിന്നുതേ. ൨

“ഹേ മഹീശ! തനയാർത്ഥിയാം ഭവാൻ
ഹേമപാത്രമിതിലുള്ള പായസം
ക്ഷേമമേറ്റുവതിനോടു വാങ്ങി നൽ-
സ്സോമബിംബമുഖിമാർക്കു നൽകെടോ!.” ൩

എന്നുരച്ച പുരുഷന്റെ കൈയിൽ നി-
ന്നന്നു പേശലമതേറ്റു വാങ്ങിനാൻ
മന്നനാലമരപാലനബ്ധിയിൽ-
പ്പൊന്തി വന്ന സുധയെ ഗ്രഹിച്ചപോൽ. ൪

രാജവര്യസുതനായ് പിറക്കുവാ-
നിപ്രപഞ്ചജനകൻ കൊതിക്കയാൽ
പൂജ്യനാം ദശരഥന്നു വന്നൊരി-
ബ്ഭാഗ്യമന്യപുരുഷർക്കു ദുർല്ലഭം. ൫

പിന്നെ മന്നനിരുഭാര്യമാർക്കുമാ-
യൊന്നുപോലെ വകയിട്ടു പായസം
തന്നിതും പ്രഭകളേ നഭസ്സിലും
മന്നിലും കതിരവൻ വിടുന്നപോൽ. ൬

കോസലാത്മജയിലേറെ മാനവും
കേകയാങ്ഗനയൊടുററ രാഗവും
കൂട്ടമദ്ദശരഥൻ സുമിത്രതൻ
കാംക്ഷിതത്തെയവർമൂലമേകിനാൻ. ൭

തുംഗബുദ്ധി തിരളും പതിക്കെഴും
വാഞ്ഛിതത്തെയറിയുന്ന കാന്തമാർ
തമ്മിലോൎത്തു വിഭജിച്ചു പായസം
മാഗധിക്ക മടിവിട്ടു നല്കിനാർ. ൮

പണ്ടിരുന്നപടിയസ്സപത്നിമാർ
രണ്ടുപേരിലുമഭേദബുദ്ധി താൻ
പൂണ്ടു വാണിതവൾ മത്തദന്തിതൻ
ഗണ്ഡഭിത്തിയുഗളത്തിൽ വണ്ടുപോൽ. ൯

സൽപ്രജാത്മമമരാംശ ഭൃതമാം
ഗൎഭമേററിതവർ മൂവരും ക്രമാൽ
ചാരുനീരമമൃതാഢ്യ മേന്തിടും
സൌരനാഡികൾ ധരിച്ചിടുന്നപോൽ. ൧൦

ദേവനേകനവനന്നനേകനായ്
മേവി രാജമഹിഷീ ജനോദരേ
പങ്കമററു തെളിയും ജലത്തില-
ത്തിങ്കളിൻ കല വിളങ്ങിടുന്ന പോതി. ൧൧

ഒന്നുപോൽ പ്രജകളെബ്ഭരിക്കയാ-
ലൊന്നിനൊന്നു വിളറിച്ചുമ,ഞ്ഞവർ
ഈരലുവാൻ പൊതി നിരന്നുനിന്നിട്ടും
ശാലി തന്നഴകൊടേ വിളങ്ങിനാർ. ൧൨

അച്യുതൻ കലയകത്തിരിക്കയാ-
ലുച്ചലിച്ചൊരു കളായകാന്തി പോൽ
കൊച്ചുരോമനികരങ്ങൾ കുക്ഷിമേൽ
മെച്ചമായ് വിലസിവന്നു മെല്ലവേ. ൧൩

പൊൻകുടത്തൊടിടയുന്ന പോർമുല-
സ്സങ്കമായി വിലസുന്ന മൊട്ടുകൾ
മങ്കമാരുടെ കരിങ്കചത്തിനാ-
തങ്കമേകുവതിനന്നിരുണ്ടു പോൽ. ൨൪

താണിതന്നു തരളായതാക്ഷിമാ-
ർക്കുണ്ണിലുള്ള രുചിയെന്നിരിക്കിലും
ഏറിവന്നു മനതാരിലാഗ്രഹം
ചോറൊഴിച്ചിതരസാധനങ്ങളിൽ. ൨൫

കുമ്പ വീർത്തു വരവേ നതാംഗിമാ-
ക്കമ്പരന്നഴിയുമാടയെപ്പൊഴും
മുൻപിലെപ്പതിവിലും പതിഞ്ഞുപോൽ
വെമ്പലൊക്കെയടനത്തുടച്ചയിൽ ൨൬

ദാഹമേറുമിഹ ഭൂമിയിൽക്ഷണം
മോഹമാന്നു തടിപോൽ കിടന്നിടും
ദേഹമൊക്കെയൊരുപോൽ വിയർത്തിടും
സ്നേഹവാക്കു സഖിമാരുരച്ചിടും. ൨൭

മേനിപൂണ്ടു മൃദുമേനിയെങ്കിലും
ഗ്ലാനികൊണ്ടു മിഴിതാണുപോയിപോൽ
മാനിനീമണികളന്നു മണ്ണുതാൻ
തിന്നുമന്ദമറിയാതൊരുത്തരും. ൨൮

വ്യക്തമായവയവങ്ങളിൽ തുലോം
നൽതമാലനിറമാം ഞരമ്പുകൾ,
ചിത്തവൃത്തി പലതായ് പലപ്പൊഴും;
നിദ്രയും മടിയുമന്നു സഖ്യമായ്. ൨൯

ശാർങ്ഗനാന്ദക സുദർശനങ്ങളെ-
പ്പൂണ്ടു ചെറ്റു ചെറുതായ പൂരുഷർ
സ്വപ്നവേളയിലടുത്തുതങ്ങളെ-
ക്കാത്തുനില്പതവർ കണ്ടു കൌതുകാൽ, ൩൦

തങ്കവൎണ്ണമിയലുന്ന തൂവലിൻ
ഭംഗി വാനിൽ നിവിരെറ്റുരത്തിയും
ഊക്കൊടമ്മുകിലിനെത്തടഞ്ഞുപോം
പക്ഷിരാജനവരെ ധരിച്ചുപോൽ. ൨൧

നല്ല മാറിൽ നിറമാൎന്ന കൌസ്തുഭ-
ക്കല്ലിനുള്ള വടിവേന്തിയാദരാൽ
ചന്ദ്രമാം വിശറിയെധരിച്ചൊര-
ച്ഛത്രമ വന്നുപചരിച്ചു നിന്നു പോൽ. ൨൨

നാകലോക നദിയിൽ കുളിച്ചു ന-
ല്ലാശ്രമാശ്രമരിവുള്ള യോഗികൾ
ബ്രഹ്മചാരികളുമൊത്തൊരേഴുപേർ
നില്പതും സപദി കണ്ടു നിൎഭയർ. ൨൩

സാപ്പവാൎത്തയിലു ഭൂപതീന്ദ്രനാ-
മുഖ്യഗാത്രികൾ മൊഴിഞ്ഞുകേട്ടപോലെ
ലോകനാഥഗുരുവായ് ഭവിക്കിൽ ഞാൻ
കേമനെന്നൊരഭിമാനമാൎന്നു പോൽ. ൨൪

ധൎമ്മശാലി ധരണീ പുരന്ദരൻ
കൎമ്മശാസ്ത്രവിധിപോലനന്തരം
നന്മയോടു ശുഭകൎമ്മമൊക്കയും
ശൎമ്മപൂൎത്തി വരുവാൻ നടത്തിനാൻ. ൨൫

ചാന്ദ്രമാസനവകം തികഞ്ഞിത-
ച്ചന്ദ്രബിംബമുഖിമാൎക്കഗൎഭവും
കൈടഭാരികരുണാബലത്തിനാൽ
കൂടിയന്നു ശുഭലക്ഷണങ്ങളും. ൨൬

തുംഗരാശികളിലഞ്ചു ഖേചരം
ഭംഗമേകുവതിനേഴിൽ മംഗലൻ
അംഗഭത്തിലമൃതാംശുവോടു ചേ-
ൎന്നംഗിരസ്സുമൊരു യോഗമാൎന്നു പോൽ. ൨൭

കർമ്മശക്തി വഴിപോലെ നൽകുവാൻ
കർമ്മസാക്ഷി ഭഗവാനമപ്പൊഴേ
കർമ്മഭാവമതിലാണ്ടു ഭൂപസൽ-
ക്കർമ്മവൈഭവവശാലുയൎന്നപോൽ. ൧൮

സൂൎയ്യവാരമദിതിക്ഷ മുഖ്യമാം
താരവും നവമിയും കലൎന്നനാൾ
ഭൂമിഭൂന്മഹിഷിമാരിൽ മൂത്തവൾ-
ക്കാമനസ്യമുളവായി വന്നപോൽ. ൧൯

മണ്ടി മണ്ടി മലരിൻമണങ്ങളേ
കൊണ്ടടിച്ചു പവനൻ സമാനനായ്
നന്നലഞ്ഞുലകിലന്നു സൂതികാ-
മന്ദിരത്തിലുമണഞ്ഞു മന്ദമായ്. ൨൦

കാറൊഴിഞ്ഞു കമലേഷ്ടകാമുക-
ന്നേറിവന്നൊളികളപ്പൊഴൊക്കയും
വത്സലതയോ? ദശാസ്യനിൽ
സംശയം കുറകയോ? മഹാത്ഭുതം. ൨൧

പേരിനാലപകടങ്ങൾ വല്ലതും
കൈവരാതമരുവാൻ കബന്ധവും
ശുദ്ധമായ്; പുകയൊഴിഞ്ഞുനല്ലപോ-
ലുജ്ജ്വലിച്ചു യജ്ഞനാഗ്നിയും തദാ. ൨൨

മന്നവൻ മഹിഷിമാരിൽ മുഖ്യയാം
കോസലാത്മജ ലഭിച്ചു പുത്രനേ
രാവിലോഷധി തമസ്സൊഴിച്ചിട്ടും
നൽപ്രകാശനികരത്തെയെന്നപോൽ. ൨൩

സൂൎയ്യവംശമണിദീപമായ് പരം
തുല്യമറ്റൊളികലൎന്നകുഞ്ഞിനാൽ
സൂതികാലയ വിളക്കിൽ വാണിട്ടും
നൽത്തിരിക്ക തെളിവൊന്നു മങ്ങിപോൽ. ൨൪

പള്ളചൊട്ടി മകനോടുകൂടെയ-
ങ്ങുള്ള മെത്തയിൽ വിളങ്ങിനല്ലപോൽ
നീർ വരണ്ടൊരു നിലിമ്പവേണിതൻ-
സൈകതേ സരസിജത്തൊടെന്നപോൽ. ൩൫

കണ്ണിണയ്ക്കു കുതുകംവളർത്തപൊ-
ന്നുണ്ണിതന്നുടലുകണ്ടു തൽക്ഷണം
രാമനെന്നു ഭുവനൈകഭവ്യമാം
നാമധേയമുരചെയ്തു ദേശികൻ. ൩൬

പെററുപോൽ ഭരതനെന്ന പുത്രനെ-
ത്തൊട്ടടുത്ത ദിനമങ്ങു കൈകയീ
ലക്ഷ്മിയെ പ്പെരിയ നീതിയെന്നപോ-
ലമ്മയെപ്പുരമലങ്കരിച്ചവൻ. ൩൭

വിദ്യ താനറിവുമുററ താഴ്മയും
പെററിടുന്ന വിധമസ്സുമിത്രയും
ലക്ഷ്മണൻ പുനരരിഘ്നനെന്നുര-
ണ്ടാത്മജാതരെയിരട്ട പെററുപോൽ. ൩൮

ഭൂവിൽ വന്നു ഭഗവാൻ പിറക്കയാൽ
ദ്യോവുമിങ്ങവതരിച്ചു വന്നപോൽ
മങ്ങലും വ്യഥകളും വെടിഞ്ഞുസൻ-
മങ്ഗളം ധരണിയിൽ പ്പരന്നുതേ. ൩൯

രാവണൻ കണവരെക്കമെയ്യ്ക്കയാ-
ലാവലാതിയൊടിരുന്ന ദിക്കുകൾ
നാലുദേഹമൊടജൻ പിറന്നപോ-
താശ്വസിച്ചുവിധമൂർത്തി മാരുതൻ. ൪൦

രാവണൻെറ മകുടത്തിൽ നിന്നുടൻ
ചാരു മുത്തുമണിയെന്ന കൈതവാൽ
യാതുധാനകുലലക്ഷ്മിതന്നുടേ
ബാഷ്പവിന്ദു നിപതിച്ചു ഭൂമിയിൽ. ൪൧

പാർത്ഥിവന്നു സുതജന്മസൂചകം
തുര്യഘോഷമതു ചെയ്യതിന്നഹോ!
നാന്ദിയായിഹ നഭസ്സിൽ മുന്നമേ
ദുന്ദുഭിധ്വനി മുഴക്കി വാനവർ. ൨൩

ജാതകർമ്മമുഖമായ കർമ്മമ-
ങ്ങാദരത്തൊടു നടത്തിനാൻ നൃപൻ
പുഷ്ടിയാർന്നു ജനകൻെറ മുത്തൊടും
ധാത്രിമാർമുല കുടിച്ചു കുട്ടികൾ. ൨൪

വാരിജോത്ഭവസുതൻ വസിഷ്ഠനാ-
രാജപുത്രരെ വിധിക്കുതക്കപോൽ
ആദ്യമായുപനയിച്ചു പിൻപുതാൻ
വേദ്യവിദ്യകളശേഷമേകിനാൻ. ൨൫

ബാലകർക്കു തനിയേ ഭവിച്ചസൌ-
ശീല്യസൌഷ്ഠവമൊരല്പ ശിക്ഷയാൽ
ഒന്നിനൊന്നധികമായ്; ഹവിസ്സിനാൽ
വഹ്നിയിൽ സ്സഹജമായ ദീപ്തിപോൽ. ൨൬

അക്കുമാരർ മുഷിയാതെ തങ്ങളിൽ
സ്വാചരമായ രഘുവിൻ കുലത്തിനെ
നല്ലരീതിയിൽ നിറുത്തി; നന്ദനേ
വന്നു കൂടിയൊരൃതുക്കളെന്നപോൽ. ൨൭

ഐകമത്യമൊരുപോലെയാകിലും
പ്രേമമേറിയതിനാലെ ലക്ഷ്മണൻ
രാമനോടു പിരിയാതെ നിന്നപോൽ
സാഹചര്യമിളയോർക്കു മാത്രമായ്. ൨൮

രണ്ടുവീതമിടചേർന്ന ബാലക-
ർക്കിണ്ടലില്ല മമതയ്ക്കൊരിക്കലും
വായുവഹ്നികളിണങ്ങിയോണവും
ചന്ദ്രനുംകടലുമെന്ന പോലെയും. ൨൯

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

കാന്തിയും വിനയസമ്പ്രദായവും
മുന്തിനില്പൊരു നരേന്ദ്രബാലകർ
നാട്ടുകാരുടെമനം കവൎന്നതേ
കാറണിഞ്ഞ ദിവസങ്ങൾപോൽ ശുചൌ. ൩൯

നാലുവൎഗ്ഗമുടലോട്ടു മൂഴിയിൽ
തുല്യകാലമതിൽ വന്നുദിച്ചപോൽ
ഭൂപനാം ദശരഥന്റെ ഉണ്ണിമാർ
ശോഭപൂണ്ടനുദിനം മുതിൎന്നിതേ. ൪൦

കൈവെടിഞ്ഞവരുറക്കമേഴര-
യ്ക്കീശ്വരസ്മരണമോടെണീറ്റുടൻ
ആത്മശുദ്ധി വഴിപോലെചെയ്തുകൊ
ണ്ടാത്മകൃത്യമഖിലം കഴിച്ചിടും. ൪൧

പ്രാൎത്ഥവേള കഴിയുമ്പൊഴുണ്ടുകൊ-
ണ്ടന്യബന്ധുജനതാസമേതരായ്
കാവ്യനാടകവിനോദനങ്ങളെ-
ക്കൊണ്ടഹസ്സകലം കഴിച്ചുമിക്കതും. ൪൨

ഹസ്തിയും തുരഗവും കവാത്തുമാ-
യുധകൌശലമിതൊക്കയും ക്രമാൽ
അഭ്യസിച്ചഥ വയസ്യരോടുചേ-
ൎന്നിക്കണക്കനുദിനം നടന്നിടും. ൪൩

രാജമൌലിനടുനായകത്തിന-
പ്രശ്രയം പെരികെയുള്ള ബാലകർ
ആഴിപോലെ സുഗു[illegible]രൂപമാം
മുത്തുചേൎത്തതിതരാം [illegible]നാത്മരായ്. ൪൪

ഇത്ഥംപലാശ[illegible] സമിത്തശേഷം
യുദ്ധാദ്ധ്വരത്ത്[illegible]ൽ വഴിപോലെദഹിപ്പതിന്നായ്
അഗ്നിത്രയ[illegible]ളവായ ചിദഗ്നിയേവം
വഹ്നി[illegible]റ്റൊരാരണിയിങ്കൽമോദാൽ. ൪൫

നിശാചരപ്രകരമനോരഥാഗ്നി മങ്ങീ
ദിശാംമുഖംമുഴുവനു മൊന്നുപോൽ വിളങ്ങി
കുശാസനംനരപതി വേണ്ടപോ[illegible]ങ്ങീ
കുശാസനേമുനികൾതപസ്സിനു [illegible]ങ്ങീ

തണ്ടേറുംദനുജ്ഞാന[illegible]ത്തിനെയമ-
ത്തീടുന്ന ദന്തങ്ങളെ
കൊണ്ടെരാവത ദന്തിയുംചതുരുപായ-
ച്ചേർച്ചയാൽനീതിയും
രണ്ടാൽരണ്ടുഗ്രഹിച്ച [illegible]ോണികളൊട-
സ്സാക്ഷാൽസരോജാക്ഷനും
കൊണ്ടാടുംപടി നാലു വിണ്ണുകലയാൽ
നന്ദിച്ചിതഭ്രമിപൻ. ൩൦

രണ്ടാംസർഗ്ഗം സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

പ്രശമിത ഹൃദയാർത്തിയായിടുന്ന-
ദ്ദശരഥമന്നവനാത്മമന്ദിരത്തിൽ
കുശലമൊടു വസിച്ചിടുന്നനാളിൽ
കുശികസുതൻമുനി കാണ്മതിന്നു വന്നാൻ. ൧

അധികതര തപോബലങ്ങളെക്കൊ-
ണ്ടധിഗതമായൊരു വർണ്ണവൈഭവത്താൽ
വിധുനികടമണഞ്ഞ നീലമേഘ-
സ്ഥിതിയെ ഹരിച്ചു വിളങ്ങി മാമുനീന്ദ്രൻ. ൨

കലിതവിവിധസൽഗുണോഘനായു-
ജ്ജ്വലിതമനോഹര വൃത്തനാം മുനീന്ദ്രൻ
വിലസി നരവരന്റെ മുൻപിലേറ്റം
വിലപെറുമുത്തമകാവ്യമെന്നപോലെ. ൩

കൊടിയനിയമശാലിയെസ്സമീക്ഷി-
ച്ചുടനടി ചെന്നെതിരേറ്റു ഭൂമിപാലൻ
അടിയിണകഴുകിച്ചു ഭക്തിപൂർവ്വം
സ്ഫടികമഹാസന മേകിയങ്ങിരുത്തി. ൪

തനതുഗുരുവിനും കൊടുത്തു പീഠം
ജനപതിയുംപുനരാസനേ വസിച്ചാൻ
അനുപമഗുണമുള്ള സഭ്യരെക്കൊ-
ണ്ടനവധിപുണ്യമടഞ്ഞിതസ്സദസ്സും. ൫

നരപതിവരനന്നതിന്റശേഷം
പുരുവിനയത്തൊടുരച്ചു യോഗിയോടായ്
"പരമരിയതപോനിധാനമാം നി-
ന്തിരുവടി തൻ വരവെന്ന ദൃഷ്ടയോഗം. ൬

മലമതികളായ് വികാരമെല്ലാം
ക്ഷമയൊടുവിട്ടു ഭവാബ്ധിയെക്കടന്നു്
സമതയൊടു നിരാശരായ് നടക്കും
യമികളെയിങ്ങനെ കാണുവാൻ പ്രയാസം. ൭

അപരിമിത തപോബലങ്ങളെക്കൊ-
ണ്ടുപരിപദത്തിൽ വിളങ്ങിടും ഭവാന്മാർ
സ്വപരിജനസമേതരായിദാനീ-
മപരിപുഷ്ടാതരതായ് വസിക്കയല്ലീ? ൮

ഇതുപൊഴുതിവിടേയ്ക്കു വന്നതെന്തി-
ന്നുദവസിതം മമ ശുദ്ധമാക്കുവാനോ?
ക്ഷതിപെരുകിയ ദുർജ്ജനങ്ങളാല-
ങ്ങധികമസഹ്യതവല്ലതും ഭവിച്ചോ?" ൯

നരവരനുടെ നല്ലവാക്കു കേട്ടി-
ട്ടരിയ കുതൂഹലമാർന്നു കൌശികൻ താൻ
കരുണയൊടൊരനുഗ്രഹത്തെ നൽകി-
ട്ടരുളി മനോരഥമാദരത്തോടെല്ലാം. ൧൦

സ്മൃതിയിലിവിടെനിന്നു തെറ്റുകൂടാ-
തതികുതുകത്തൊടു നാടുവാണിരിക്കെ
മതിയിലസുഖലേശമിജ്ജനത്തി-
ന്നെതിരിടുകെന്നതരിപ്പമോർത്തുകണ്ടാൽ. ൧൧

അനുപമസുഖമെങ്കിലും നമുക്കി-
ങ്ങനുഭവസിദ്ധമുപദ്രവം കുറയ്ക്കാൻ
ഉചിതതരമുപായമോർത്തുകണ്ടി-
ന്നജസുത! ഞാനതുരപ്പതിന്നു വന്നേൻ. ൧൨

കൊടിയതപമതിൻ ഫലങ്ങളിൽപ്പാ-
തടയവനാറിലൊരംശമേകി നിത്യം
അടവിയിലമരും തപസ്വിമാരിൽ
പെടുമഴൽമന്നവർ ചെന്നൊഴിക്കവേണം. ൧൩

യതികളുടെ തപസ്സിനെത്തടുപ്പാൻ
കൊതികലരുന്നൊരു ദുഷ്ടജന്തുജാതം
ദ്രുതമ[illegible]ിവരെണ്ടതിന്നുതാനി-
സ്സുതിയുരചെയ്തു വിധിച്ചു വേട്ടയാടാൻ. ൧൫

നരപതിയുടെനീതിയൊക്കെ നന്നായ്
പരിചയമുള്ള ഭവാനൊടായതെല്ലാം
പരമിഹ പറയേണ്ടതില്ലപക്ഷേ
വ[illegible]ത്തിനുള്ളൊരു കാരണം കഥിക്കാം. ൧൬

സുരപിതൃനികരപ്രസാദസിദ്ധി-
ക്കൊരുയജ്ഞനത്തെ നടത്തിടുന്നു ഞങ്ങൾ
നരവര! തവസൂനുരാമനെക്കൊ-
ണ്ടരമതിനെപ്പരിരക്ഷചെയ്യവേണം. ൧൭

രജനിചരവരൻ സുബാഹു, മാരീ-
ചനൊ[illegible]രുമിച്ചുവിട്ടേയ്ക്കു വന്നു നിത്യം
[illegible]ൊണ്ഡവൃഷ്ടിയെക്കൊ-
ണ്ടധികമുപദ്രവമേകിടുന്നു കഷ്ടം! ൧൮

ശുചിതയെഴുമൊരാജ്യ തർപ്പണത്താൽ
ശുചി സതതം വിലസുന്ന യജ്ഞവാടം
ശുചിയകലെ വെടിഞ്ഞ ദുർജ്ജനം, സം
കുചിതഹുതാശനമാക്കിവച്ചു കഷ്ടം! ൧൯

അന്നുദിവസവുമഗ്നിതന്റെ ചുടേ-
റ്റനവരതം പൊരിയും പലാശവൃന്ദം
അനലനുടെ മദം കുറയ്ക്കുതിന്നായ്
മനസിവിരോധമുദിച്ചെതിർത്തതല്ലീ? ൨൦

എരിയുമൊരു മഹാനലന്റെ മദ്ധ്യേ
ചൊരിയുമസൃക്പ്രകരപ്രവാഹമേറ്റ്
തരളഹൃദയരായ് ചമഞ്ഞിതയ്യോ!
കരള പാഞ്ഞിടുകല്ല ഞങ്ങളെല്ലാം. ൨൧

കുമതികളുടെ ശല്യ ... ഷം നീക്കി
ട്ടിത്തുപൊഴുതെന്നുടെ നാശരക്ഷ ചെയ്വാൻ
പുരുകൃപയൊടു രാമനെസ്സഖേ! നീ
ഝടിതി സലക്ഷ്മണമങ്ങയയ്ക്കവേണം. ൨൪

സുതരിലധികവത്സലൻ മഹീശൻ
ശ്രുതിപരുഷം വചനം ശ്രവിച്ചനേരം
ഹൃദി വലിയൊരു ശല്യമേററപോല-
സ്സദസിയിലൊരക്ഷരമോതിടാതിരുന്നാൻ. ൨൫

ദിനകരകുലദേശികൻ വസിഷ്ഠൻ
മനസി വിശേഷമശേഷമോൎത്തു കണ്ടു്
ദശരഥനുടെ മുന്നിലിപ്രകാരം
വിശദമുരച്ചു നിഗൂഢമായ് സമസ്തം. ൨൬

നരവര! നിന്മമമാനസേ വിഷാദം
കരുതരുതെൻമൊഴി കേൾക്ക സാവധാനം
സരസിജഭവ ശങ്കരാദിസേവ്യൻ
സരസിജലോചനനേഷ രാമചന്ദ്രൻ. ൨൭

അഹികുലപതി ലക്ഷ്മണൻ മഹാത്മാ
ഭരതനുമക്കരപാഞ്ചജന്യമത്രെ
രിപുനികരകൃതാന്തനന്ത്യപുത്രൻ
ഹരിയുടെകൈയിൽ വിളങ്ങിടുന്ന ചക്രം. ൨൮

ത്രിഭുവനജനയിത്രിയായ മായാ
ഭഗവതിയും ജനകാത്മജാതയായാൾ
അവനിയിലിവരൊത്തുകൂടുവാനി-
ക്കുശികസുതൻ വരവാദികാരണം കേൾ. ൨൯

പെരികെ മദമെഴും ദശാസ്യനെക്കൊ-
ന്നമരകുലത്തെയശേഷവും ഭരിപ്പാൻ
അഖിലഭുവനപാലനിപ്രകാരം
നൃവര! നിൻസുതനായതോൎക്കെടോ! നീ. ൩൦

മതിയിലിതഖിലം നിനച്ചു നന്നാ-
യ്തിയൊടു രാമനെ നീയയയ്ക്കുകെന്നം
ദ്യുതി ഗുരുമൊഴി സാദരിച്ചു ഭൂപൻ
പതിവിധു രാമലക്ഷ്മണരെക്ക് പണ്ടും. ൨൮

പുരുവിഷയവിരക്തരാം ജനങ്ങൾ-
ക്കരുതരയോഗബലേന ഗമ്യനാകും
പരമപുരുഷനേ നിയോഗശക്ത്യാ
നരപതി കൌശികനോടുകൂടെ വിട്ടാൻ. ൨൯

ദശരഥനൊടു യാത്രയും പറഞ്ഞ-
ക്കുശികസുതൻ കുശലം വസിഷ്ഠരോടും
ചതുരതയെഴുമക്കുമാരകന്മാ-
രിരുവരെയും ഭരമേറ്റു താൻ നടന്നാൻ. ൩൦

അഥ ദശരഥപുത്രരോടു മധ്യേ-
പഥമുരചെയ്തു മുദാ മുനീന്ദ്രനേവം
"ബലയതിബലയെന്നു രണ്ടു മന്ത്രം
നലമൊടു നിങ്ങൾ പഠിച്ചുകൊൾവിനിപ്പോൾ." ൩൧

ഇതിപുനരരുൾചെയ്തു യോഗിവര്യൻ
കുതുകമിയന്നു കൊടുത്തു വിദ്യരണ്ടും
പശിയുമരിയദാഹവും വരാത്താൻ
കുശികജനോടവരഭ്യസിച്ചു നന്നായ്. ൩൨

പുനരപി നൃപപുത്രരോടു ചൊന്നാൻ
മുനിതിലകൻ ... മോദമാർന്ന ചിത്തേ
ക്ഷിതിയിതഖിലർശരൻ ദഹിച്ചിട്ടു പ-
ണ്ടതുമുതലിസ്ഥലമംഗസംജ്ഞമായി. ൩൩

അവരഥ സരയൂസരിത്തരത്തെ-
ഝടതി കടന്നിഹ, വൃത്ര... മൂലം
വലരിപുവിനു പാപശാന്തിചെയ്താ-
രവനിയിലെത്തിയ പോതുരച്ചു യോഗി. ൩൪

കമലഭവനനന്ദനപ്രസാദമൂലം
പ്രമദമിയന്ന സുകേതുവിന്നു മുന്നം
ഒരു മകളുളവായി താ[illegible]ഖ്യാ
പുനരവളെച്ചിതമോടു വേട്ടു സുന്ദൻ. ൨൭

അവരുടെ മകനായ് പിറന്നു മാരീ-
ചൻ,മഥ സുന്ദനഗസ്ത്യശാപശക്ത്യാ
പരമഗതിയടഞ്ഞതു കണ്ടു മൈത്രാ-
വരുണിയൊടൊന്നു പകച്ചു തത്തദ്രൂ[illegible] ൨൮

കലശഭവനൊടന്നുകൌണപത്വം
പലനവനും ജനയിത്രിയും ലഭിച്ചു
അവരയുതകരീന്ദ്രവിക്രമംകൊ-
ണ്ടവമതിയത്ര ജനത്തിനേകിടുന്നു. ൨൯

അനവധി നരയോഗിവൃന്ദമാംസ-
ച്ചുവയറിയുന്നൊരു യാതുധാനനാരി
മമതനുവവൾ വാററലെന്നു വെച്ചി-
ട്ടുഭിരുചി വിട്ടതുകൊണ്ടു ഞാൻജയി[illegible]പ്പൻ. ൩൦

അയി! നിശമയ രാമചന്ദ്ര! നീയി-
ന്നവളെ വധിച്ചു വിപത്തൊഴിക്കവേണം
മുനിയുടെ മൊഴി കേട്ടു പെൺകൊലയ്ക്കാ-
രഘുപതിയൊന്നു മടിച്ചുറച്ചു നിന്നാൻ. ൩൧

കുശികജനതു കണ്ടു പണ്ടു [illegible]ത്രി- രരമതു
ക്കലസത ചെയ്തോര[illegible]ന്ദരസ്സുമേവം
വ്രതമിഴകിയ രേണുകസ്സുതം [illegible]
ഹരിയരുളീടിനവാത്ത[illegible]പ്പറഞ്ഞാൻ.

വധുവിനുടെ വ[illegible]ധൈര്യം
വി[illegible] വിട്ടിതു രാമചന്ദ്രനപ്പോൾ
അത[illegible]നി പൂ[illegible]പോലെ ചാപം
മത[illegible]താണൊലി കൊണ്ടു സമ്മതിച്ചു. ൩൩

രഘുവരന്റെ ശിഞ്ജിനീ നിനാദ
ലഘുതരമോർത്തു സുകേതുപുത്രിയപ്പോൾ
പകയൊടു ഹൃദി കാളരാത്രിയെപ്പോൽ
ലികലിനടുത്തിതു നീലശൈലതുല്യ. ൪൨

ഘോരമതുടെ യൂതവേശക്ത്യാ
പൊരുതര വീണു മഹീരുഹങ്ങളും മാർഗ്ഗേ
അവനീചിതയിൽനിന്നുവന്നിടുമ്പോ-
ട്ടു വിരുന്ന [illegible] കണ്ടാൻ. ൪൩

ദശരഥ [illegible] ലചാർത്തിമെയ്യിൽ
കുശികസുത [illegible] ച്ചൂട്ടത്തിടുമ്പോൾ
[illegible] കാകമെന്നിതെല്ലാം
[illegible] വയടുത്തു പറന്നിരിച്ചപോലെ. ൪൪

[illegible] ണിമകലത്ത് [illegible] കൊണ്ട-
ഘനപടലത്തെയടിച്ചുടച്ചവാനിൽ
പിതൃവനമതിൽ നിന്നെഴും പിശാചാ-
കൃതി [illegible] ൪൫

ചതിപുനരത് [illegible]
കുതുകമിയ [illegible] കൾ [illegible]
[illegible] യുടെ വധേ വിരോധിയാകും
[illegible] വിട്ടിതു സായകത്തിനോടേ. ൪൬

യജ്ഞ [illegible] പോൽ കടുപ്പമുള്ളോ [illegible]
ളുടെ [illegible] തുളച്ചു പാഞ്ഞ [illegible]
[illegible] രഥനവളു കാട്ടയിൽ കിടപ്പാൻ
ശമ [illegible] വാതിലായ [illegible] ൪൭

ഉരസി രഘുവരന്റെ ബാണ [illegible]
ട്ടവനിയിലായവളാശു വീണനേരം
വനവുമഥ ദശാനനൻ പ്രതിഷ്ഠി-
ച്ചൊരു ജയലക്ഷ്മിയുമൊന്നു [illegible]

നിശിചരിയവൾ രാമ മഹാസ്ത്രം
സപദിതറച്ചഥ നെഞ്ചിലാർത്തിയോടും
ഉടലടിമുടി രക്ത ചന്ദനംതേ-
ച്ചുടനെയണഞ്ഞിതു ജീവിതേശഗേഹം. ൫൰

പുകൾ പെരിയൊരു വാമനാശ്രമത്തേ
രഘുപതികണ്ടു കഴിഞ്ഞ ജന്മവൃത്തം
നിജമനസി മറന്നിരിക്കിലും താ-
നനുപമയാകമൊരാസ്ഥ പൂണ്ടു നിന്നാൻ. ൫൧

ഇതി പലപല നല്ലനല്ല ദേശം
മതികുതുകത്തൊടു കണ്ടു രാഘവന്മാർ
ചെറുതുവഴി നടന്നു ഖേദമോരാ-
തൃഷിയൊടുമൊത്തു തദാശ്രമം ഗമിച്ചാർ. ൫൨

മുനിവരനഥ യജ്ഞദീക്ഷ പൂണ്ടാൻ
നൃപസുതരമ്പുമെടുത്തു കാത്തു നിന്നാർ
രവിശശികൾ ദിവാനിശം സ്വകാന്തി-
പ്രചുരിമ കൊണ്ടുലകത്തെയെന്നപോലെ. ൫൩

കടുനിണമതുകൊണ്ടു ഹോമകുണ്ഡം
ഝടിതി നനഞ്ഞതു കണ്ടു യാജകന്മാർ
കിടുകിടനെ വിറച്ചു കൈവെടിഞ്ഞാ-
രൊടുവിൽ മഖക്രിയയേ സ്രുവങ്ങളോടും. ൫൪

ത്വരയൊടുമഥ ലക്ഷ്മണാഗ്രജന്മാ
കരമതു തൂണിയിലാക്കി നോക്കി വാനിൽ
കഴുകുകളുടെ പക്ഷവായുവേററ-
ക്കൊടിയിളകുന്ന നിശാചരോൽക്കരത്തേ.

ഇരുവരവരിലുണ്ടു നായകന്മാ-
രവരൊടു കേവലമുന്നമിട രാമ
അഹിവരരെയമർത്തി ത്തും-
നെതിരിടുകില്ലൊരു കൊണ്ടു വെൽവാൻ. ൫൫

ലാംഗൂപതിയഥ വായുദൈവതാ,
ലംലുതരമൊന്നു ജപിച്ചയച്ചു ധീമാൻ
മലയൊടു സമനായ ന ന്ദ്രജൻ താ-
നിലയതുപോലെ പറന്നുവീണു ദൂരെ. ൪൭

പരമതുടെ ന ന്ദ്രജാലശക്ത്യാ
പൊരുതു സുബാഹുവുടുത്ത കണ്ടു രാമൻ
അവനെ കയ്യുടൽ പത്രി കൊണ്ടു പക്ഷി-
പുറമേ പതത്രികൾക്കായ്. ൪൮

യമാന്ന യോഗിതന്നോ-
ട്ടൊരു ചേഷ്ട വന്ന മൂലം
ബന്ധയോഗ്യരാകും
ര പലാശദണ്ഡിമാരായ്. ൪൯

തിനടെയന്തരായമെല്ലാ-
യൊഴിച്ചൊരു രാമവിക്രമത്തോ
ദിലരും പുകഴ്ത്തിയജ്ഞം
രിൽ സുഖമോടു നിർവ്വഹിച്ചാർ. ൪൯

കുശികജനാത്മസത്രമേവം
യൊടു കാത്തതുൾചെയ്തു രാഘവനായ്
ളവായ മങ്കയെത്താൻ
യതാക്കണമെന്നുറച്ചു ചിത്തേ. ൫൦

കണ്ട കോപ്പു കൂട്ടി-
നിയെക്ഷണിച്ചിതന്നാൾ
ണവാൻ കൊതിക്കും
നൃപ ചടേയ്ക്കുപോയ് മുനീന്ദ്രൻ. ൫൧

അധിപഥമൃഷിപുംഗ ർ സ്വകീയം
ചരിതമുരച്ചു തുടങ്ങിന പുരുക്കേ
ക്ഷിതിപതിതനയർക്ക മ ...
വഴികിലൊഴിപ്പതിനുള്ളൊരു ... പോൽ. ൫൨

വിധിയുടെ മകനാം കുശാഖ്യനാകും
ക്ഷിതിപതിവര്യനു മക്കളായ് പിറന്നാർ
ബലമുടയ കുശാംബനാദി നാലാ-
ളലസത വിട്ടവർ നാലുനാട്ടിൽ വാണാർ. ൩൩

കുശനുടെ സുതരിൽ ദ്വിതീയനാമ-
ന്നൃപതിലകൻ കുശനാഭനിഷ്ടമോടും
സുരയുവതിഘൃതാചിയോടു ചേർന്നി-
ങ്ങിരുപതു കന്യകമാരെയങ്ങുളാക്കി.

അവരുടെ വടിവൊത്ത വാഴുമേവൻ
തരുണിമ വന്നൊരു നാളിലാശവെച്ച്
അലർശരലോലനിരുടെ ...
വിരസതയോടവർ ധിക്കരിച്ചുപോലും.

അവരുടെ നില കണ്ടു കോപമുൾക്കൊ-
ണ്ടനിലനവർക്ക് വരുത്തി വക്രതാംഗം
അരശർമണിയുമന്നറിഞ്ഞിതെല്ലാ-
മകതളിരിൽ ക്ഷമയോടു കാര്യമോർത്തു. ൩൬

ശമദമനിധിയായ ചൂളിസൂനു-
ക്ഷിതിരമണന്നു കൊടുത്തു കന്യമാരേ
അവരതുമുതൽ മുമ്പിലേതിലേറ്റം
പ്രവരവപുസ്സോടുമുല്ലസിച്ചു വാണാർ. ൩൭

ഒരു മകനുളവായ് വരേണമെന്നാ-
നരപതിയാം കുശനാഭനോർത്തു പിന്നെ
ഗുരുജനകൃപയാൽ ജനിച്ചിതല്ലോ
പുരു ഗുണമുള്ളൊരു ഗാധിയെന്നൊരുത്തൻ. ൩൮

മുനിവരനുടെ പൂർവ്വ...
കനിവൊടു കേട്ടൊരു ... തൻ
നിരയെ നിമിഷം ... കഴിച്ചി-
ട്ടനുജനൊടും മുനി ... നടന്നാൻ. ൩൯

അരുണനമഥ പൂർവ്വദിക്പുരന്ധ്രീ-
തിരുമുഖമൊന്നു നകന്നയന്നിട്ടപ്പോൾ
ഒരു ദിശി നിയമങ്ങളേ നടത്തി-
സ്സുരതടിനീതടമാശ്രയിച്ചു മെല്ലേ. ൧൦

കനകഗിരിവരന്റെ കന്യ പൊററ-
ത്തുഹിനമലയ്ക്കൊരു പുത്രിയായ ശേഷം
നാരനഗ... ശങ്കരൻ തൻ
ട്ടു... മുത്തിൻ...തു ശേഖരപ്രയാസാൽ. ൧൧

...നിമ യീന്നിറങ്ങി മെല്ലെ-
...പസ്സിയലുന്ന ജഹ്നുവോടും
...പാവെ പാങ്ങിമുന്നം
...ദ്രുപനെത്തുടന്ന്. ൧൨

മ...മൂന്നു ശാഖയായി-
...നൊലിച്ചു ലോമയങ്ങൾതീക്കും
...ദിയുടെ സച്ചരിത്രമെല്ലാ-
...നരേന്ദ്രതനുജനോടു യോഗീ ൧൩

(വിശേഷകം.)

...ധസരിത്തിനെക്കടന്നി-
...ശാലപുരത്തെ നോക്കിരാമൻ
...കഥ കേൾക്കുവാൻകൊതിച്ചാ-
...വണങ്ങുകയാൽ മുനീന്ദ്രനോതി. ൧൪

...ജനമരി...ച്ചിടാഞ്ഞി-
ജ്ജനകന്...മല്ലിടുമ്പോൾ
...രധനവ...നെക്കൊ-
ണ്ടു...സുതരോ...വിടേക്കു...ത്തേ. ൧൫

പരവശതവളന്ന്...സ...
പതിയൊടു കല്പന ...
സുരവരനെ വധിക്കുവാൻ തിറത്തേ...
ടൊരു മകനെക്കരുതിത്തപം തുട... ൧൬

അവളതുപൊഴുതിക്കശല്പവാക്യം
വനമതിൽ വാണിതു നല്ല നിഷ്ഠയോടും
വലരിപുവതു കേട്ടു മായയാ തൻ
വടിവു മറച്ചവളോടടുത്തു കൂടീ. ൬൭

വിടപണികളെടുത്തു വാണകാലം
മടുമൊഴിയാളൊരുനാൾ മനം മറന്നു്
മുടികളെയടിവച്ചിടേണ്ടടിക്കിൽ,
ശ്ലഥതയൊടങ്ങനെ വച്ചുറങ്ങിയല്ലും. ൬൮

പിശകിലവളശുദ്ധയെന്നുകണ്ടി-
ട്ടശനിധരൻ ജാരകടന്നുപോയാൽ
ശിശുകലമതെഴപെണ്ഡമാക്കി-
ക്കുശലതയോടു പുറത്തുപോന്നുശക്രൻ.

തൊഴിലിതവളറിഞ്ഞു ഖണ്ഡമേഴും
വലരിപുതന്നൊടു നല്ലവാക്കുചൊല്ലി
ഗഗനതലമരുത്സമാജമാക്കി-
ച്ചുധിസുരലോകമതൃപ്തയായിരുന്നാൾ. ൭൦

പുനരിവിടെ വിശാലനാകുമൈക്ഷ്വാ-
കനുമഴകേറിയ രാജധാനി തീൎത്തു്
അതിനവനുടെ നാമധേയമേകി-
ട്ടവനിവിടെച്ചിലനാൾ ഭരിച്ചു വാണാൻ.

കുശികസുതനിദം പറഞ്ഞു പിന്നെ-
ക്കുശലമൊടപ്പുരി രക്ഷചെയ്തു വാഴും
നൃപനുടെയുപചാരകൃത്യമെല്ലാം
ദശരഥപുത്രരുമായ് പരിഗ്രഹിച്ചാർ. ൭൨

അവരവിടെ നയിച്ചു രാത്രിയെപ്പി-
ന്നുഷസി കുലോചിതകൃത്യവും നടത്തി
ജനപദവനപർവ്വതങ്ങൾ പിന്നി-
ട്ടൊരു ശുഭദേശമണഞ്ഞു സന്ധ്യയോടേ. ൭൩

മുനികുലവരനായ ഗൌതമൻ തൻ
മനവിയഹല്യ തപസ്സൊടും വസിക്കും
വനഭുവി കുശികാത്മജൻ കനിഞ്ഞാ-
മനുജകുമാരരൊടും കടന്നു പിന്നെ. ൪൰

സുരവരനുടെ ചേഷ്ട കണ്ടു നേരേ
പരുഷതരം മുനി നല്കിയോരു ശാപാൽ
അവനിയിലൊരു പാറയായ് കിടപ്പോ-
രവളുടെ വ... യറിഞ്ഞു രാമദേവൻ. ൪൧

... കല്മഷങ്ങൾ വേര-
ററിനിയിവൾ ...രണമെന്നുറച്ചു ദേവൻ
തിരുവടിമവരൊന്നു വിന്യസിച്ചാൻ
...ലെഴുന്നേററിതങ്ങഹല്യാ. ൪൨

... ...ളു മഞ്ജുപ്രയോഗശക്ത്യാ
ററിയൊടു ചേൎന്നു വിരൂപയായ തന്വീ
...ചരണരജഃപ്രയോഗശക്ത്യാ
...രവേഷമണഞ്ഞതോ? വിശേഷം. ൪൩

...യൊരു തപസ്സിലിരിപ്പവൎക്കേ
യാള്ളുഗതിയെന്നൊരു ചൊല്ലിരിക്കെ
...തമവൾ ചെയ്തതപോബലത്താൽ
...ള്ളതൊരു വിസ്മയഹേതുവത്രേ. ൪൪

...രാതിൻ പുണ്യപൂരത്തിനെയറികെനിരീ-
ക്ഷിച്ചു തൻ നെഞ്ചകത്തിൽ
സീമാഹീനം നിറഞ്ഞുള്ളൊരു കുതുകമൊടും
തല്പദം കൂപ്പി വേഗാൽ
രാമാവൃന്ദം ധരിക്കുന്നൊരു മുടിമണിയാം
താപസസ്ത്രീ തദാനീം
രാമാദേശം ലഭിച്ചിട്ടഥ നിജപതിയോടൊത്തു
വാണാൾ സസൌഖ്യം. ൪൫

മൂന്നാം സൎഗ്ഗം സമാപ്തം.

ശ്രീ.

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

ആദ്യത്തെ മൂന്നുസൎഗ്ഗത്തിന്റെ വ്യാഖ്യാനം.

വ്യാഖ്യാതാ.

അഴകത്തു് മ. രാ. രാ. ഇ. പത്മനാഭക്കുറുപ്പവർകളുടെ ശിഷ്യൻ

കൊല്ലം മലയാളം ഹൈസ്കൂൾ മാസ്റ്റർ

...ത്തൂർ. മാധവനുണ്ണിത്താൻ

കേരളസാഹിത്യ അക്കാദമി

കാപ്പിറൈറ്റു് രജിസ്റ്റർ ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഒന്നാംപതിപ്പു് കാപ്പി ൨൦൦൦.

൧൦൮൩.

ശ്രീരാമചന്ദ്രപരബ്രഹ്മണേനമഃ

ഒന്നാം സൎഗ്ഗം.

ശ്ലോകം—൧. മാൎത്താണ്ഡദേവ(സൂൎയ്യ)ന്റെ. മഹാകുല(വംശ)ത്തിന്റെ കീൎത്തിയെ പ്രതിഷ്ഠിക്ക (നിലനിൎത്ത)നവനായി, മഹാത്മാവു് (സൎവ്വചരാചരസ്വരൂപൻ) ആയി, മായാവിലാസ(പ്രകൃതിയുടെ വ്യാപാര)ത്തെ നിൎവ്വഹിച്ചവനായി, ദിവ്യ (ദേവാംശഭൂത)നായ, ശ്രീരാമസ്വാമി ജയിക്കണം എന്നു് വസ്തുനിൎദ്ദേശസ്വരൂപമായ മങ്ഗലാചരണം.

മാൎത്താണ്ഡവൎമ്മ മഹാരാജാവിന്റെ വിശിഷ്ടവംശത്തിന്റെ കീൎത്തിയെ (രണ്ടു കൊച്ചുതമ്പുരാട്ടിമാരെ ദത്തെടുത്തു വംശലോപം വരാതെ) നിലനിൎത്തുന്നവനായി, മഹാത്മാവു് (ഔദാൎയ്യാദി സൽഗുണങ്ങളോടുകൂടിയവൻ) ആയി, മായാഃ=മായുടെ (കാന്തിയുടെ) വിലാസത്തെ (ചൊലിമയെ) വഹി (ധരി)ച്ചവനായി, ദിവ്യൻ (തേജസ്വി) ആയിരിക്കുന്ന ശ്രീരാമ (ശ്രീരാമവൎമ്മ)ദേവൻ (മഹാ...) സൎവ്വോൽകൎഷത്തോടുകൂടെ വൎത്തി(വിജയി)ക്കണം- എന്നു് വേറൊരൎത്ഥം.

ശ്ലോകം—൨. നമസ്സു് ഉമാവല്ലഭനേ അല്ലെങ്കിൽ നമസ്സുമാവല്ലഭനേ എന്നു് ശിവപരമായും വിഷ്ണുപരമായും, സന്ധിവശാൽ രണ്ടുവിധം പാഠഭേദം; രണ്ടും ഉദ്ദേശിക്കുന്നതു തന്നെ. മഹേശൻ തന്മക്കളാകുന്ന ഉണ്ണികൾ=ഗണേശനും സുബ്രഹ്മണ്യനും. വാക്കാകുന്ന അമ്മ=സരസ്വതി. വാക്കു്=സ്വാധീനം. അമ്മ (ഗ്രന്ഥകാരന്റെ മാതാവു്) എന്നുകൂടി അഭിപ്രായം ഉണ്ടു്.

ശ്ലോകം—൩. ഗുരുപ്രസാദം=ഗുരുജനങ്ങളിടെ പ്രസാദം. (അനുഗ്രഹം.)ഗുരുവായിരിക്കുന്ന(വലുതായ) പ്രസാദം=തെളിച്ചം, (അന്തഃകരണശുദ്ധി)എന്നും.ശ്ലോകാഢ്യന്മാർ=കാവ്യകൃത്തുകൾ. അല്ലെങ്കിൽ കീൎത്തിമാന്മാർ. ദേശികർ=ആചാൎയ്യന്മാർ(വാൽമീകിപ്രഭൃതികളെന്നുകൂടി ആശയം.) പ്രമാണിക്ക=മാനിക്ക, ആധാരമാക്കുക എന്നും. ഏകാഗ്രചേതസ്സ്=ഏകാഗ്രമായിരിക്കുന്ന (അനാകുലമായും ഒന്നിൽതന്നെ പതിഞ്ഞതായും ഉള്ള) മനസ്സ്.

ശ്ലോകം—൪. മിത്രാന്വയം=മിത്രന്റെ (സൂൎയ്യന്റെ) അന്വയം (വംശം). ഉൎവ്വീവൃത്താരികൾ=ഉൎവ്വി (ഭൂമി)യിങ്കലെ വൃത്താ-

ികൾ (ഇന്ദ്രന്മാർ) രാജശ്രേഷ്ഠന്മാരെന്നു താല്പര്യം. വിസ്താരി=പരപ്പുള്ളതു്. ഉത്തരകോസലം=(ഭാരതഖണ്ഡത്തിൽ നേപാലത്തിന്റ തെക്കുപടിഞ്ഞാറുള്ള) ഒരു രാജ്യം. പ്രഖ്യാതം=ഏററവും കീൎത്തിപ്പെട്ടതു്.

ശ്ലോകം—൭. അയോധ്യ=യോദ്ധ്യയല്ലാ (ആക്രമിക്കാൻ വഹിയാ)ത്തതു്. സാൎത്ഥനാമം=അൎത്ഥവത്താ (അൎത്ഥമുള്ളതാ)യ പേർ. ഇതു്=ഈ രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൩. സൎപ്പാധിരാജൻ=അനന്തൻ. ഫണസ്ഥ=ഫണത്തി (പത്തിയി)ങ്കൽ ഇരിക്കുന്നതു്. പൂഴിമാതു്=ഭൂമി. ലലാടദേശം=തിരുനെററി. ഭൂതിവിലാസം=ഐശ്വൎയ്യസമൃദ്ധി.

ശ്ലോകം—൯. ഭൂജ്ഞാനീശ്വരന്മാർ=ഭൂമിയിടെ ജ്ഞാനികൾക്ക് (ഭൎത്താക്കന്മാർ) ഈശ്വരന്മാർ. വൈജയന്തം=(ഇന്ദ്രന്റെ മാളിക) എന്നുള്ള സ്ഥാനത്തി (ഗൃഹത്തി)ന്റെ. പ്രതിചരായ=(പ്രതിമ)കൾ.

ശ്ലോകം—൧. നിജവാസലോകം=സത്യലോകം. സാധിക്ക=തീൎക്കുക. സകലം=സകലലോകം.

ശ്ലോകം—൬. ആത്മാന്വയജാതർ=ആത്മാവി(ന്റെ) അന്വയ(വംശ)ത്തിൽ ജാത (ജനിച്ചവ)ർ. വേനൽക്ക=വേനൽക്കാലത്തു്. ആതിഥ്യം=ശ്രമപരിഹാരത്തിനായിട്ടുള്ള സല്ക്കാരം. കൊള്ളുക=സ്വീകരിക്ക. അടിക്ക്=അയോദ്ധ്യയ്ക്കു് ഉപരിഭാഗം. ആധിക്യം=സമയാധിക്യം.

ശ്ലോകം—൧൦. സേവിക്ക=അധിവസിക്ക(അ)കുടിക്ക, ആശ്രയിക്ക എന്നും. നിൎവ്വാണം=സുഖം (അ)ആരോഗ്യം, മോക്ഷമെന്നും. (ചന്ദ്രകാന്തമലിഞ്ഞുണ്ടാംവെള്ളം ദാഹജ്വരാവഹം വിഷഘ്നം വിമലംഹ്ലാദി രക്ഷോഘ്നം ച എന്നു വൈദ്യസിദ്ധാന്തം) ഇഹ=ഇവിടെ(അയോദ്ധ്യയിൽ)

ശ്ലോകം—൧൧. പ്രാകാരകുഡ്യങ്ങൾ=കോട്ടമതിലുകൾ. വൎണ്ണങ്ങൾ=നിറങ്ങൾ. അക്ഷരങ്ങളെന്നും. മറ=വെളിയട, വേദമെന്നും. നേരാംവൎണ്ണം=നല്ലവൎണ്ണം, സത്യമാംവൎണ്ണമെന്നും. ഇതു=ഈ രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൧൨. താരാപഥം=നക്ഷത്രമാൎഗ്ഗം. സൌധദ്വാരാഗ്രഭാഗം=മാളികയിലുള്ള വാതലിന്റെ മേൽഭാഗം. ഹിമാംശു=ചന്ദ്രൻ. ആരാൽ=സമീപത്തു്. മാരാരി=പരമശിവൻ. ഇതു്=രാജധാനി.

ശ്ലോകം—൭൩. അന്തഃപുരസ്ത്രീജനലോചനം അന്തഃപുരത്തി(അരമനയി)ലുള്ള സ്ത്രീജനത്തിന്റെ ലോചനം (കണ്ണ്) സാലം=കോട്ട.

ശ്ലോകം—൭൪. വൃന്ദാരകേന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. സാകേതപുരം=അയോദ്ധ്യാപുരി. മന്ദാകിനി=ആകാശഗംഗ.

ശ്ലോകം—൭൫. ദിവ്യത്വം=ദിവ്യമായി എന്നുള്ള അവസ്ഥ. ദിവ്യം=ശോഭായമാനം, സ്വൎഗ്ഗത്തിങ്കലുള്ളതെന്നും. ഇതു്=സരയൂനദി. സേവിക്ക=ആരാധിക്ക, കുടിക്ക എന്നും. മാലിന്യം=അഴുക്കു്, കല്മഷം എന്നും. മഹിതം=ശോഭനം. പ്രസാദം=നൈൎമ്മല്യം. മഹാത്മാക്കൾ=ഓജസ്വികൾ (വലിപ്പമുള്ളവർ) നിഷേവ്യർ=നല്ലവണ്ണം സേവിക്കപ്പെടേണ്ടവർ.

ശ്ലോകം—൭൬. പ്രജാധിപൻ=പ്രജാപതി. സുജാത=ശോഭനേ. അജക്ഷമാവല്ലഭൻ=അജനെന്ന പേരാ (രഘുവിന്റെ പുത്രനാ) യക്ഷമാവല്ലഭൻ=(രാജാവു്.) പങ്ക്തിരഥാഭിധാനം=പങ്ക്തിരഥനെന്നുള്ള അഭിധാനം=(നാമധേയം). ഭജിക്ക=സ്വീകരിക്ക.

ശ്ലോകം—൭൭. മനുസ്മൃതി=മനുവിന്റെ സ്മൃതി. (നീതിശാസ്ത്രം) അനുസ്മരിക്ക=ആവൎത്തിച്ചു ചിന്തിക്ക. ആസമന്താൽ=എല്ലാടവും.

ശ്ലോകം—൭൮. ഈതികൾ=ഈതിബാധകൾ. (കരിവണ്ടുഴുകിച്ചേരത മെലി ചാഴി ശുകങ്ങളും അയൽരാജാക്കളിവണ്ണമീതിബാധകളാറുപോൽ) ചൌൎയ്യപ്രവൃത്തി=മോഷണത്തൊഴിൽ. കൈക്കാണം=കൈക്കൂലി. കോഴ=ദല്ലാൽ.

ശ്ലോകം—൭൯. ഉദാരസാരം=ഏററവും മഹത്വമുള്ളതു്. സ്വശക്തിത്രയം=തന്റെ മൂന്നുശക്തി. (പ്രഭാവശക്തി, ഉത്സാഹശക്തി, മന്ത്രശക്തി)

ശ്ലോകം—൮൦. വല്ലായ്മ=മനഃപീഡ. തന്ത്രജ്ഞൻ=രാജ്യഭരണസമ്പ്രദായത്തെ അറിഞ്ഞവൻ, (ശാസ്ത്രസിദ്ധാന്തമറിഞ്ഞവൻ എന്നും)

ശ്ലോകം—൮൧. ദശരഥമഹാരാജാവിന്റെ എട്ടു മന്ത്രിമാർ:—ജയന്തൻ, ധൃഷ്ടി, വിജയൻ, സിദ്ധാൎത്ഥൻ, അൎത്ഥസാധകൻ, അശോകൻ, മന്ത്രപാലൻ, സുമന്ത്രൻ. സാഷ്ടാംഗപാതം=എട്ടു അവയവങ്ങളും പതിയത്തക്കവണ്ണം. (നെററി, രണ്ടുമുല, രണ്ടുകാൽമുട്ടു്, രണ്ടുപാദം, കരാഞ്ജലി,)

ശ്ലോകം—൮൨. പരിഗ്രഹിക്ക=കൈക്കൊള്ളുക. അങ്ങേ-

ശാപരൻ=അംഗരാജ്യത്തിലെ (രോമപാദൻ) രാജാവു്, വൈഭണ്ഡ-കൻ=ഋശ്യശൃങ്ഗൻ.

ശ്ലോകം—൨൩. വചിക്ക=പറക. ഇത്=യാഗകമ്മം. വ-രിക്ക=അപേക്ഷിക്ക. വരിഷ്ഠം=ഏററവും ശ്രേഷ്ഠം. നന്ദനകാമ-യാഗം=പുത്രൻവേണമെന്നുള്ള അഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ യാഗം.

ശ്ലോകം—൨൪. സത്രം=യാഗം. ഉപേതമോദം=സന്തോ-ഷത്തോടുകൂടി.

ശ്ലോകം—൨൫. സശോകൻ=ശോക(ദുഃഖ)ത്തോടു കൂടിയ-വൻ. വിശങ്കം=ശങ്കയില്ലാതെ.

ശ്ലോകം—൨൬. പേരിടുനത്തകൃത്യം=നാമധേയത്തിനനു-സരണമായ പ്രവൃത്തി, (സഹകരണം). സഹകാരസങ്ഘം=തേ-ന്മാവിൻകൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൨൭. മഖം=യാഗം. അംബാസഖൻ=ഗൌരീ-പതി. പ്രകാണ്ഡം=വൃക്ഷത്തിൻെറ കൊമ്പുകൾ. കണ്ണികാരം=കൊന്ന. സുതരാം=ഏററവും.

ശ്ലോകം—൨൮. മാനം=കീത്തി. ശ്രേണി=ങ്കേ്ഗി. സ്ഥംഭം=തൂണ്. ചാമ്പേയം=ചമ്പകം.

ശ്ലോകം—൨൯. ദധിരേഫവന്ദിപ്രകരം=വണ്ടുകളാകുന്ന സ്തു-തിപാഠകന്മാരുടെ കൂട്ടം. മരന്ദം=തേൻ. മലകൂടം=മലയാകുന്ന കുടം.

ശ്ലോകം—൩൦. കുംഭോത്ഭവൻ=അഗസ്ത്യൻ. ഡിംഭാ-നിലൻ=ചെറിയകാററു. (വെള്ളം അഗസ്ത്യൻെറ സാന്നിധ്യം കൊണ്ടു് ശുദ്ധമാകുമെന്നു് പുരാണപ്രസിദ്ധം)..... ഉദയേച മുനേ-രഗസ്ത്യനാമ്നഃ കുസുമായോഗമലപ്രദൂഷിതാനി ഹൃദയാനിസ-താമിവസ്വഭാവാൽ പുനരംബൂനിഭവന്തി നിമ്മലാനി, (വരാഹ-സംഹിതാ)

ശ്ലോകം—൩൧. കളകണ്ഠകണ്ഠം=കുയിൽക്കണ്ഠം.

ശ്ലോകം—൩൨. പുത്രീയസത്രം=പുത്രകാമേഷ്ടി. ശാന്താ പതി=ശാന്തയുടെ പതി. ശാന്ത=ശാന്തയെന്നപേരുള്ള രാജകന്യ-ക. പതി=ഭത്താവു. (ഋശ്യശൃംഗൻ)

ശ്ലോകം—൩൩. പാകാരി=ദേവേന്ദ്രൻ. നിലിമ്പലോ-കം=സുരജനം. ഭൂകാമുകൻ=ഭൂമിയുടെ ഭത്താവു്. (ദശരഥൻ)

ശ്ലോകം—൩൪. സവ്വംസഹാ=സവ്വത്തെയും സഹിക്കുന്ന വൾ. (ഭൂമി) നിവേദഭാരം=വ്യസനഭാരം.

ശ്ലോകം—൩൫. പുലസ്ത്യപൌത്രാദിമദ്ദുഷ്ടരക്ഷോബലം=പുലസ്ത്യപൌത്രനാ (രാവണനാ)ദിയായുള്ള ദുഷ്ടരക്ഷസ്സുകളുടെ ബലം=പരാക്രമം (സൈന്യം) വിലേശയശ്രേഷ്ഠൻ=വിലേശയന്മാരു (സൎപ്പങ്ങളു)ടെ ശ്രേഷ്ഠൻ (അനന്തൻ) ഖലാടപുണ്ഡ്രം=നെററിപ്പൊട്ടു്.

ശ്ലോകം—൩൬. കൎമ്മങ്ങൾ=യാഗാദിസൽകൎമ്മങ്ങൾ. ധൎമ്മങ്ങൾ=അഹിംസ, സത്യം, മുതലായവ. ശൎമ്മംവിനാ=സുഖമില്ലാതെ. ദിക്കരിവീരർ=ഐരാവതം, പുണ്ഡരീകൻ, മുതലായിരിക്കുന്നഅഷ്ടദിഗ്ഗജങ്ങൾ.

ശ്ലോകം......൩൭. ദുർവിപാകം=ദുരാപത്തു്.

ശ്ലോകം......൩൮. ബഹുവ്രീഹിത=ബഹുവ്രീഹിയായു എന്നുള്ള അവസ്ഥ. ബഹുവ്രീഹി=അനവധിധാന്യങ്ങളുള്ളവൾ. ബഹുവ്രീഹിസമാസമെന്നും. മുഷിവു്=രസക്ഷയം...... ബഹുവ്രീഹിയായു, എന്നുള്ള അവസ്ഥ എന്നെവേർപെട്ടിട്ടുഷഷ്ഠീതൽപുരുഷസമാസമായ "ദാനവവൈരി" എന്നുള്ള പദത്തെ ബഹുവ്രീഹി സമാസമാക്കിത്തീൎക്കുന്നു. ഭൂമിയിൽ ധാന്യങ്ങൾ ഒന്നും വിളയാതെ [illegible]രിക്കുന്നു വെന്നും, ദാനവന്മാരാകുന്ന ശത്രുക്കൾനിമിത്തം ദേവകൾ പീഡിക്കുന്നുവെന്നും താല്പൎയ്യം.

ശ്ലോകം......൪൦. ആവിധിക്കു്=രാവണാദികൾക്കു നല്കപ്പെട്ടിട്ടുള്ള വരത്തിനു്. അവൎക്കു്=രാവണാദികൾക്കു്. അന്നു്=വരംകൊടുത്തസമയത്തു്.

ശ്ലോകം—൪൫. നീലാമണാളൻ=നീല(ഭൂമി)യുടെ ഭൎത്താവു (മഹാവിഷ്ണു.)

ശ്ലോകം......൪൬. ബാലാൎക്കകോടിപ്രഭം=കോടിബാലസൂൎയ്യന്മാരുടെ ശോഭയുള്ളതു്. കിരീടജ്വാലാകലാപം=കിരീടത്തിന്റെ ജ്വാലയുടെ കൂട്ടം. ജ്വാല=പ്രകാശം. കോലുക=വഹിക്കുക.

ശ്ലോകം......൪൭. മാല്യഗന്ധം=മാലയുടെ വാസന. പേറി=വഹിച്ചു. ഊൎമ്മി=തിരമാല......ഊൎമ്മികളാൽ തടഞ്ഞും മാല്യഗന്ധത്തെ വഹിച്ചും, വരികയാൽ കാററു് ശൈത്യസൌരഭ്യമാന്ദ്യങ്ങളോടു കൂടിയതെന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം......൪൮. സഹസ്രപത്രോൽഭവൻ=സഹസ്രപത്രത്തുങ്കൽ (താമരയിൽ)നിന്നു് ഉത്ഭവിച്ചവൻ (ബ്രഹ്മാവു്.) മഹാസമാജം=വലിയസംഘം. പുരുഭക്തിപൂൎവ്വം=ഏററവും ഭക്തിയോടുകൂടെ. അദൃശ്യൻ=കാണപ്പെടാത്തവൻ. മഹാപുമാൻ=പുരുഷോ-

ത്മാമൻ (പരമാത്മാവു എന്നു് താല്പര്യം).

ശ്ലോകം.........൨൯. പയഃപയോധി=പാലാഴി. ഉന്നിദ്രധാവള്യം=അധികമായ വെണ്മ. കടാക്ഷിച്ചു=കടക്കണ്ണുകൊണ്ടുനോക്കി. പ്ലവം=മേൽപറയാൻ പോകുന്നതുപോലെ.

ശ്ലോകം.........൩൦. ഹേഹേവിധെ!=അല്ലയോബ്രഹ്മാവെ. വിണ്ണവർനാഥൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. യുഷ്മൽഗേഹെ=നിങ്ങളുടെഗൃഹത്തിൽ···ആപത്തിങ്കൽ മാത്രമേ സേവിക്കയൊള്ളു എന്നു് വ്യംഗ്യാൎത്ഥം.

ശ്ലോകം.........൩൧. പ്രമോദിക്ക=അഹ്ലാദിക്ക നിലിമ്പലോകം. ദേവകൾ. സ്മേരാസ്യൻ=സ്മേരമായിരിക്കുന്ന ആസ്യത്തോടുകൂടിയവൻ. സ്മേരം=പുഞ്ചിരിയോടുകൂടിയതു്. ആസ്യം=മുഖം....അന്തൎഗ്ഗതത്തെവ്യക്തമാക്കാതെയും, ആനനത്താൽ മുകുളിതമായും, കണ്പോളകളേയും പുരികങ്ങളേയും, സ്ഫുരിപ്പിച്ചും ഇരിക്കുന്നതു്. (ശ്ലോകം) അപരിച്ഛിന്നവിഷയംമദമന്ഥരമീലിതം സ്ഫുരൽഭ്രൂവക്ഷ്മതാരം യൽതൽസ്മേരമിതികഥ്യതെ.

ശ്ലോകം.........൩൨. മങ്ഗല്യസിദ്ധി=മങ്ഗല്യങ്ങ (നന്മക) ളുടെ സിദ്ധി. സിദ്ധിക്കു്=ലാഭത്തിന്നു്. ഇങ്ങു്=ഇവിടെ......മഹാന്മാരുടെ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു്ദൂരെയിരിക്കുന്ന ആശ്രിതന്മാരുംആപത്തനുഭവിക്കയില്ലെന്നു

ശ്ലോകം.........൩൩. ...സ്യം=പരസരശീലം. പിശുനർ=ദുൎജ്ജനങ്ങൾ. അമൃതം=സ്വൎഗ്ഗം (മോക്ഷം)......നല്ലആളുകൾദുർബ്ബുദ്ധികൾക്കും ഉപകാരികളായിരിക്കുമെന്നു് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം ...൩൪. പ്രകൃഷ്ടൻ=വളരെഉല്കൎഷത്തോടുകൂടിയവൻ. നികൃഷ്ടം=നിന്ദ്യം. മൃഗസ്വരൂപം=നരസിംഹാകൃതിയെന്നുതാല്പര്യം. പ്രകാമദൈന്യം=ദരിദ്രസ്വഭാവം.

ശ്ലോകം.........൩൫. ഉൽകണ്ഠിതൻ=ഉൽകണ്ഠയോടു കൂടിയവൻ. ഉൽകണ്ഠ=അതിമോഹം...കിട്ടാത്തവസ്തുവിൽ അതിയായ ആശയും തന്നിമിത്തംമനസ്സിനുഏററവുംവ്യാകുലതയും,ശരീരത്തിനു് അസ്വാസ്ഥ്യവും, ചേൎന്നഅവസ്ഥ. (ശ്ലോകം) അലബ്ധവിഷയെ രാഗാവേദനാ മഹതീതുയാ സംശോഷണീതുഗാത്രാണാം താമുല്കണ്ഠാം വിദുർബുധാഃ. നിഷ്കണ്ടകൻ=ഏററവും ദുഷ്ടൻ. ശത്രുവില്ലാത്തവനെന്നും.

ശ്ലോകം——൩൬. ആചാരവിദ്വേഷികൾ=ആചാരങ്ങളെ(വൎണ്ണാശ്രമാചാരങ്ങളെ) ദ്വേഷിക്കുന്നവർ. ആചാൎയ്യൻ=ഉപദേഷ്ടാവു്. നിശാചരേന്ദ്രൻ=രാക്ഷസശ്രേഷ്ഠൻ. (രാവണൻ) ഭൂചക്രവാളം=ഭൂമണ്ഡലം. നീചപ്രവൃത്തി=നിന്ദ്യമായവ്യാപാരം.ഇതു്=ഹരംക-

ലിയുഗമെന്നുംകൂടി ഗ്രന്ഥകാരന്റെവിവക്ഷ=അൎത്ഥാന്തരന്യാസം.

ശ്ലോകം——൩൭. ആയോധനം=യുദ്ധം. ദശാസ്യൻ=രാവണൻ. ആയാസം=തളൎച്ച. ആശ്രയഹീനന്മാർ=ആശ്രയംഇല്ലാത്തവർ. ആശ്രയം=രക്ഷിതാവു്. ഭവനം എന്നും. പായുംപരന്മാർ=പായുന്ന (പേടിച്ചോടുന്ന) പരന്മാർ. (ശത്രുക്കൾ) ശരണം=രക്ഷിതാവിനെ. പാൎപ്പിടം എന്നും......രാവണനോടുയുദ്ധത്തിന്നു് എതിൎക്കുന്നശത്രുക്കളെ സൎവ്വസ്വവും അടക്കി കൊല്ലാതെ വിടുകയില്ലെന്നും, കാലദണ്ഡിന്റെ മഹത്വംകൊണ്ടു് രാവണനെക്കുറിച്ചു് ഭയം അധികം ഇല്ലാത്തസ്ഥലം യമരാജധാനിമാത്രമെ,-ഉള്ളുഎന്നും താല്പൎയ്യം.

ശ്ലോകം——൩൮. അതതരോഷം=കോപത്തോടുകൂടുംവണ്ണം. ഇന്ദ്രൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ഉപേന്ദ്രൻ=വിഷ്ണു......(വജ്രായുധത്തെ ചുട്ടുതുകച്ചു, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു) ഇന്ദ്രൻ ആദ്യം രാവണനെ ജയിക്കയും, (പെരുത്ത കണ്ണീരിൽ, എന്നുള്ള അധാരികകൊണ്ടു്) ഒടുവിൽതോററു് സഹസ്രാക്ഷങ്ങളിൽനിന്നും ധാരാളം ചൂടുള്ളകണ്ണുനീർ പൊഴിക്കയും ഉപേന്ദ്ര എന്നും (ഉപേന്ദ്ര! എന്നുള്ള സംബോധികകൊണ്ടു്) ജ്യേഷ്ഠാപമാനം അനുജനാൽ ക്ഷണനേരംപോലും ക്ഷന്തവ്യമല്ലെന്നും ഭാവ[illegible]ള്ള സന്ധികൊണ്ടു് ശ്ലോകത്തിന്റെ വൃത്തത്തെക്കൂടി[illegible]ക്കുന്നു.

ശ്ലോകം——൩൯. ലങ്കേശപുത്രൻ=ലങ്കേശ (രാവണ)-ന്റെമകൻ, (മേഘനാദൻ) ഇന്ദ്രനെജയിച്ചതിൽപിന്നെ "ഇന്ദ്രജിത്തു്" എന്നുംപേരുണ്ടു്. ആതങ്കം=ദുഃഖം. വലാന്തകൻ=വലനെന്ന അസുരന്റെ അന്തകനായുള്ളവൻ (ദേവേന്ദ്രൻ) സംക്രന്ദനത്വം=സംക്രന്ദനനാവുഎന്നുള്ള അവസ്ഥ. (നിലവിളിക്കുന്നവൻ) സംപ്രാപ്തമായൊള്ളു=ലഭിച്ചൊള്ളു.....ക്രദി ആഹ്വാനെ രോദനേചഇതി ധാത്വൎത്ഥം.

ശ്ലോകം——൪൦. അന്നം=ചോറു്, കുഴമ്പു്=കൂട്ടുകകറി. ആമിഷം=ഇറച്ചി. പചിക്ക=പാകംചെയ്ക. മടയ്ക്കുക=പ്രതിഫലം. കൂടാതെ മുഷിഞ്ഞുവേലചെയ്ക.

ശ്ലോകം——൪൧. നാകിലോകം=ദേവസ്ത്രീജനം. ചട്ടം=കല്പന

ശ്ലോകം——൪൨. സുമങ്ങൾ=പുഷ്പങ്ങൾ. മന്ദാനിലൻ=മന്ദവായു, (ഇളംകാററു്).....ദുൎജ്ജനങ്ങളുടെസേവ വൈഷമ്യമുള്ളതാണെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം——൪൩. ആശുഗൻ=വായു. (വേഗത്തിൽ ഗമിക്കു-

നവനെന്നും):......സമയംതെററിയാൽ ശിക്ഷയുണ്ടെന്നു താല്പൎയ്യം.

ശ്ലോകം......൧൨. ആഭ=ശോഭ. സൂൎയ്യേന്ദുഗോളങ്ങൾ=സൂൎയ്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഗോളങ്ങൾ. കലാശം=അവസാനം.

ശ്ലോകം......൧൩. വാഗ്വൈഭവം=വാക്സാമൎത്ഥ്യം. പങ്ക്തിമുഖാഗ്നി=പങ്ക്തിമുഖൻ എന്നുള്ള അഗ്നി. പങ്ക്തിമുഖൻ=പത്തുമുഖമുള്ളവൻ.

ശ്ലോകം......൧൪. വക്തവ്യം=പറയേണ്ടതു്. കൎത്തവ്യം=ചെയ്യേണ്ടതു്.

ശ്ലോകം......൧൫. കാരുണ്യഗുണാംബുരാശി = കരുണയാകുന്ന ഗുണത്തിന്ന് അംബുരാശി (ഇരിപ്പിടം).

ശ്ലോകം......൧൬. മുരാന്തകൻ=മഹാവിഷ്ണു. ദീനജനാനുകമ്പി=ദീനന്മാരായിരിക്കുന്ന ജനങ്ങളിൽ കൃപയുള്ളവൻ. കുറഞ്ഞൊന്നു്=അല്പമായിട്ടു ...... മഹാനുഭാവന്മാർ മിതഭാഷികളെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം—൧൭. പങ്ക്തിരഥക്ഷിതിക്ഷിത്തനൂജൻ=പങ്ക്തിരഥൻ (ദശരഥൻ) എന്നുള്ള ക്ഷിതിക്ഷിത്തി (രാജാവി)ന്റെ തനൂജൻ (പുത്രൻ). കൌണപർ=രാക്ഷസന്മാർ (ശവംതിന്നികൾ). കനിഷ്ഠർ=അനുജന്മാർ.

ശ്ലോകം—൧൮. ദേവകദംബം=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം......൧൯. പീതാംബരൻ=മഞ്ഞപ്പട്ടുടുത്തവൻ (മഹാവിഷ്ണു). നിജം=തങ്ങളിടേതു്. നിവാസം=വാസസ്ഥലം.

ശ്ലോകം......൨൦. വിരിഞ്ചി=ബ്രഹ്മാവു്. ദേവോല്കരം=ദേവസമൂഹം. ഉദിക്ക=ഉണ്ടാകുക.

ശ്ലോകം......൨൧. ഒത്താശ=സഹായം, (ഒത്ത+ആശ).

ശ്ലോകം—൨൨. നാകേശൻ=നാകത്തിന്ന് (സ്വൎഗ്ഗത്തിന്ന്) ഈശൻ (നാഥൻ)=ദേവേന്ദ്രൻ. സുരസംഹതി=ദേവസമൂഹം.

ശ്ലോകം......൨൩. ജഗൽപ്രാണൻ=ജഗത്തുകൾക്കു് (ലോകങ്ങൾക്കു്) പ്രാണൻ (വായു) ശിഷ്ടന്മാർ=ഉത്തമന്മാർ. പ്രതിദിനം=ദിവസംതോറും......ഊക്കേറുന്ന എന്നുള്ള വിശേഷണം കൊണ്ടു് എതിൎത്തു യുദ്ധം ചെയ്താൽ, ശത്രുവിന്റെ പകുതി കയ്യൂക്കു്, ബാലിക്കുണ്ടാകുമെന്നും, യോഗ്യന്മാൎക്കു് ഉത്തമമായ, എന്നുള്ളതുകൊണ്ടു് ആദിത്യശിഷ്യനായ ഹനുമാൻ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ നിപുണനെന്നും, ജഗൽപ്രാണനെന്നുള്ള പദംകൊണ്ടു്, രാവണാൎദ്ദിതയായിട്ടു്, അ-

ത്മനാശത്തിന് തയ്യാറായ സീതയെ ആശ്വസിപ്പിക്കത്തക്കവ-
നെന്നും, ഭാവം. (൧൩-ാം സർഗ്ഗം ൯൯-ാം ശ്ലോകം നോക്കുക.)

രാമചന്ദ്രവിലാസം.

രണ്ടാം സർഗ്ഗം നോട്ട്.

ശ്ലോകം.......൧. സത്തമൻ=ഏററവും ഉത്തമൻ. പുത്രകാമ-
യജ്ഞാന്തരം=പുത്രകാമം(പുത്രകാമേഷ്ടി) എന്നുള്ള യജ്ഞ (യാഗ)
ത്തിൻെറ അവസാനം. യാജകകുതൂഹലം=യാജകന്മാരുടെ (യാ-
ഗംകഴിക്കുന്നവരുടെ) സന്തോഷം.

ശ്ലോകം.......൨. അച്യുതാംശം=അച്യുതൻെറ അംശം. അ-
തിമാത്രദുർഭരം=ഏററവും ദുർഭരമായുള്ളത്.

ശ്ലോകം.......൩. തനയാർത്ഥി=തനയന്മാ(പുത്രന്മാ)രെ അ-
ർത്ഥിക്കുന്നവൻ.

ശ്ലോകം.......൪. മന്ഥനം=മഥനം. അമരപാലൻ=ദേവേ-
ന്ദ്രൻ.

ശ്ലോകം.......൫. രാജവര്യസുതൻ=രാജശ്രേഷ്ഠൻെറ പുത്രൻ.
പ്രപഞ്ചജനകൻ=പ്രപഞ്ചത്തിൻെറ (ലോകത്തിൻെറ)പിതാവു്.

ശ്ലോകം.......൬. ഇളംപ്രഭ=കാലത്തെവെയിൽ. നഭസ്സ്=ആ-
കാശം. കതിരവൻ=സൂര്യൻ.

ശ്ലോകം.......൭. തുങ്ഗമ്പുധി=വലിയമ്പുധി. തിരളുക=പുഷ്ടി-
പ്പെടുക. മാഗധി=സുമിത്ര.

ശ്ലോകം.......൯. സപത്നിമാർ=കൂട്ടുഭാര്യമാർ. അവൾ=സുമി-
ത്ര. മത്തദന്തി=മദിച്ച ആന. ഗണ്ഡഭിത്തിയുഗളം=ഗണ്ഡഭിത്തി-
കളുടെ (കവിൾത്തടങ്ങളുടെ) യുഗളം (രണ്ടു്.)

ശ്ലോകം.......൧൦. സൽപ്രജാർത്ഥം=നല്ലപ്രജക (സന്താനങ്ങ)-
ൾക്കുവേണ്ടി. (നാട്ടുകാക്കുഗുണത്തിനുവേണ്ടിഎന്നും) അമരാംശഭൃ-
തം=അമരാംശം(ദേവാംശം)കൊണ്ടുണ്ടായതു്. (വിഷ്ണുവിൻെറഅം-
ശമെന്നുതാല്പര്യം.) ചാരുനീരം=ചാരുവായിരിക്കുന്ന(മനോഭിരാമ-
മായിരിക്കുന്ന)നീരിനെ(വെള്ളത്തെ) അമൃതാഖ്യ=അമൃത്എന്നുള്ള-
പേര്. സൌരനാഡികൾ=സൂര്യൻെറ കതിരുകൾ......അമൃ-

ത് എന്നുള്ള സൂര്യന്റെ കതിരുകൾ വെള്ളത്തെധരിക്കുന്നതുപോലെ അവർ ഗർഭം ധരിച്ചു എന്നു താല്പര്യം. സൂര്യരശ്മികളിൽ മുന്നൂറെണ്ണം ജലാംശത്തെ ധരിക്കുന്നവയാണെന്ന് ഐതിഹ്യമുണ്ട്.

ശ്ലോകം——൫൨. രാജമഹിഷി=രാജാവിന്റെ ഭാര്യ. പാകം=അഴക്.

ശ്ലോകം——൫൩. വിളറി=വെളുത്തു. ഒരംലുക=കതിരുവരിക. പൊതി=കുടം. ശാലി=നെല്ല്.

ശ്ലോകം——൫൪. അച്യുതൻകല=അച്യുതന്റെകല. ഉച്ചലിക്ക=പ്രസരിക്ക. കളായകാന്തി=കളായത്തിന്റെ (കായാമ്പൂവിന്റെ) കാന്തി (ശോഭ)

ശ്ലോകം——൫൫. താഴ്ക=കുറയുക. തരളായതാക്ഷിമാർ=തരളമായും (ഇളകിയതായും) ആയത(നീണ്ടതു്)മായുംഇരിക്കുന്ന അക്ഷി (കണ്ണ)കളോടുകൂടിയവർ. ഇതരസാധനങ്ങൾ=മററുപദാത്ഥങ്ങൾ.

ശ്ലോകം——൫൬. കുമ്പ=വയറു. നതാംഗിമാർ=സുന്ദരിമാർ. അടനം=സഞ്ചാരം.

ശ്ലോകം——൫൭. ഗ്ലാനി=വാട്ടം

ശ്ലോകം——൫൮. തമാലനിറം=പച്ചനിറം. ചിത്തവൃത്തി=മനസ്സിന്റെ വ്യാപാരം,

ശ്ലോകം——൫൯. മുകിൽ=മേഘം.

ശ്ലോകം——൬൦ നാകലോകനദി=നാകലോകത്തിങ്കൽ ഉള്ള നദി (ആകാശഗംഗ) ആഗമാത്ഥം=ആഗമത്തിന്റെ(ശാസ്ത്രത്തിന്റെ) അത്ഥം. ബ്രഹ്മചാരികൾ=സവ്വസംഗപരിത്യാഗികൾ. ഏഴുപേർ=(സപ്തർഷികൾ) സപദി=അപ്പോൾ.

ശ്ലോകം——൬൧. മൊഴിഞ്ഞു=പറഞ്ഞു.

ശ്ലോകം——൬൨. ശമ്മപൂത്തി=ഏററവുംസുഖം.

ശ്ലോകം——൬൩. ചാന്ദ്രമാസം=ചന്ദ്രന്റെ ഗതികൊണ്ടു വരുന്ന മാസം. നവകം=ഒൻപതു്. കൈടഭാരി=കൈടഭന്റെഅരി. (മഹാവിഷ്ണു) ഇനി ആറു ശ്ലോകംകൊണ്ടു രാമാവതാരസമയത്തുള്ള അവസ്ഥകളെ പറയുന്നു.

ശ്ലോകം——൬൪. തുങ്ഗരാശി=ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രപ്രകാരം ഗ്രഹങ്ങൾക്കു പറയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഉച്ചസ്ഥാനം. ഖേചരം=ഗ്രഹം. ഭംഗം=ഭാര്യമൂലമുള്ള കഷ്ടത. ഏഴിൽ=ഏഴാമെടത്ത്, മംഗലൻ=

ചൊവ്വ. അംഗഭം=ജന്മലഗ്നം. അമൃതാംശു=ചന്ദ്രൻ. അംഗിരസ്സു=വ്യാഴം. യോഗം=കേസരിയോഗം.

ശ്ലോകം —൨൮. കർമ്മശക്തി=കർമ്മങ്ങൾക്ക് (പ്രവൃത്തികൾക്ക്) ശക്തി. കർമ്മസാക്ഷി=ആദിത്യൻ. കർമ്മഭാവം=പത്താമെടം. ഭൂപസൽക്കർമ്മവൈഭവം=ഭൂപ (ദശരഥ)ന്റെ സൽക്കർമ്മങ്ങളുടെ (യാഗാദികളുടെ) മാഹാത്മ്യം.

ശ്ലോകം—൨൯. സൂര്യവാരം=ഞായറാഴ്ച. അദിതിക്കധിദൈവതാരം=പുണർതം, ഠ നക്ഷത്രത്തിന് ദേവത അദിതിയാകുന്നു. ഭൂമിഭൃന്മഹിഷിമാർ=ഭൂഭൃത്തി (രാജാവി)ന്റെ മഹിഷിമാർ (പട്ടമഹിഷിമാർ). മൂത്തവൾ=മുമ്പെയുള്ളവൾ (കൌസല്യ), ആമനസ്യം =പ്രസവവേദന.

ശ്ലോകം......൩൦. കൊണ്ടു്=വഹിച്ചിട്ടു്. സമാനൻ=മാനത്തോടുകൂടിയവൻ. (സമാനൻ എന്നു പേരോടു കൂടിയവനെന്നും) അലഞ്ഞു=ചുററിത്തിരിഞ്ഞു. സൂതികാമന്ദിരം=ഈററില്ലം......സമാനവായുവിന്റെ ശക്തിയാൽ പ്രസവിക്കുന്നു എന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം......൩൧. കമലേഷ്ടകാമുകൻ=കമലങ്ങൾക്കിഷ്ടനായിരിക്കുന്ന, കാമുകൻ; (സൂര്യൻ). ഒളി=ശോഭ. വംശവത്സലത=വംശത്തെക്കുറിച്ചുള്ള വാത്സല്യം.

ശ്ലോകം......൩൨. കബന്ധം=വെള്ളം, (തലയില്ലാത്തതായ ഒരു വക പ്രേതം.)

ശ്ലോകം—൩൩. രാവിൽ=രാത്രിയിൽ. ഓഷധ =ഔഷധവല്ലി. തമസ്സ്=ഇരുട്ടു് (തമോഗുണമെന്നും.)

ശ്ലോകം......൩൪. നിലിമ്പവേണി=ഗംഗ. സൈകതം=മണൽത്തിട്ട.

ശ്ലോകം......൩൫. ഭുവനൈകഭവ്യം=ഭുവനങ്ങളിൽ (ലോകത്തിൽ) വച്ചു ഏററവും മംഗലമായുള്ളതു.

ശ്ലോകം......൩൬. ലക്ഷ്മി=ഐശ്വര്യം.

ശ്ലോകം......൩൭. അരിഘ്നൻ=ശത്രുഘ്നൻ. ആത്മജാതർ=പുത്രന്മാർ.

ശ്ലോകം......൩൯. ദ്യോവു്=സ്വർഗ്ഗം. മങ്ങൽ=വാട്ടം. വ്യഥ=വ്യസനം. മംഗളം=സുഖം.

ശ്ലോകം......൪൦. കണവർ=ദിക്പാലന്മാർ. കുമയ്ക്ക=ഞെണ്ടിപ്പിക്ക. അജൻ=മഹാവിഷ്ണു.

ശ്ലോകം......൪൧. മകുടം=കിരീടം. കൈതവം=വ്യാജം. യാ-

തുധാനകുലലക്ഷ്മി=യാതുധാനന്മാരുടെ (രാക്ഷസന്മാരുടെ) കുലലക്ഷ്മി (വംശലക്ഷ്മി)

ശ്ലോകം—൪൨. തൂൎയ്യഘോഷം=തമുക്ക്. നാന്ദി=ആദ്യത്തെമംഗളാചരണം.

ശ്ലോകം......൪൩. ജാതകൎമ്മമുഖം=ജാതകൎമ്മം മുതലായതു്. ആദരം=ശ്രദ്ധ. മുത്തു്=സന്തോഷം (ചുംബനം) ധാത്രിമാർ=വളൎത്തമ്മമാർ.

ശ്ലോകം......൪൪. വാരിജോത്ഭവസുതൻ=ബ്രഹ്മാവിന്റെ പുത്രൻ. വേദ്യവിദ്യകൾ=അറിയാനുള്ള വിദ്യകൾ.

ശ്ലോകം......൪൫. സൌഷ്ഠവം=സാരം. ഹവിസ്സ്=ഹോമദ്രവ്യം. സഹജം=സ്വതേയുള്ളതു്.

ശ്ലോകം—൪൬. രഘുവിൻകുലം=രഘുരാജാവിന്റെ വംശം. നന്ദനെ=ദേവേന്ദ്രന്റെ ഉദ്യാനത്തിങ്കൽ.

ശ്ലോകം—൪൭. സാഹചൎയ്യം=കൂട്ടുകെട്ട്. ആപ്തമായി=പ്രാപിച്ചു.

ശ്ലോകം—൪൯. ശുചൌ=ഗ്രീഷ്മകാലത്തുങ്കൽ.

ശ്ലോകം......൫൦. നാലുവൎഗ്ഗം=ധൎമ്മം, അൎത്ഥം, കാമം, മോക്ഷം.

ശ്ലോകം......൫൧. ആത്മശുദ്ധി=ശരീരശുദ്ധി. ആത്മകൃത്യം=തങ്ങളുടെ അനുഷ്ഠാനങ്ങൾ.

ശ്ലോകം......൫൨. പ്രാഹ്ണവേള=പകലിന്റെ ആദ്യത്തെ ആറുനാഴിക. അന്ന്യബന്ധുജനസമേതർ=മററുള്ള ബന്ധുജനങ്ങളോട്ട കൂടിയവർ.

ശ്ലോകം—൫൩. വയസ്യർ=സമപ്രായക്കാർ.

ശ്ലോകം......൫൪. പ്രശ്രയം=വണക്കം. സുഗുണാനുരൂപം=നല്ല ഗുണങ്ങൾക്കു് (നല്ലനൂലുകൾക്ക) തുല്യമായുള്ളതു് (മുത്തുമണി). അതിതരാം=ഏററവും.

ശ്ലോകം......൫൫. പലാശനിര=രാക്ഷസക്കൂട്ടം, (പ്ലാശിൻ കൂട്ടം). സമിത്തു്=ചമത. യുദ്ധാദ്ധ്വരം=യുദ്ധമാകുന്ന അദ്ധ്വരം, (യാഗം). അഗ്നിത്രയം=മൂന്നു് അഗ്നികൾ:—ദക്ഷിണാഗ്നി, ഗാൎഹപത്യാഗ്നി, ആഹവനീയാഗ്നി. ചിദഗ്നി=ചിത്താകുന്ന (പരബ്രഹ്മമാകുന്ന) അഗ്നി. കോസലമഹാരണി=കോസലമാകുന്ന മഹാരണി, (യാഗാഗ്നി കടഞ്ഞെടുക്കുന്നതിനുള്ള സാധനം).

ശ്ലോകം......൫൬. നിശാചരപ്രകരമനോരഥാഗ്നി=രാക്ഷസ-

ന്മാരുടെ അഗ്രഹമാകുന്ന ദീപം. ദിശാംമുഖം=ദിക്കുകളുടെ മുഖം. കുശാസനം=കുവിൻെറ (ഭൂമിയുടെ) ശാസനം (രക്ഷ) കുശകൊണ്ടുള്ള ആസനമെന്നും,

ശ്ലോകം—൫൦. തണ്ടു്=അഹംകാരം. ചതുരുപായം=നാലുപായങ്ങൾ:—സാമം, ദാനം, ഭേദം, ദണ്ഡം. നീതി=ന്യായം

രണ്ടാം സർഗ്ഗം സമാപ്തം.

മൂന്നാം സർഗ്ഗം.

ശ്ലോകം—൧. പ്രശമിതഹൃദയാർത്ഥി=പ്രശമിതമാ (അടങ്ങി) യിരിക്കുന്നഹൃദയത്തുങ്കലെ (മനസ്സിലെ) അൎത്ഥിയോടു് (വ്യസനത്തോടു്) കൂടിയവൻ. ആത്മമന്ദിരം=തൻെറഭവനം. കുശികസുതൻ=വിശ്വാമിത്രൻ.

ശ്ലോകം—൨. അധിഗതം=പ്രാപ്തം. വൎണ്ണവൈഭവം=ജാതിയുടെ (നിറത്തിൻെറ) മാഹാത്മ്യം,:—ക്ഷത്രിയനായിരുന്ന വിശ്വാമിത്രന് തപസ്സിനാൽ കിട്ടിയ ബ്രാഹ്മണ്യം എന്നു താല്പൎയ്യം. വിധുനികടം=ചന്ദ്രൻെറ സമീപം.

ശ്ലോകം—൩. കലിതവിവിധസർഗ്ഗഭേദൻ=ചെയ്യപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്ന പലപ്രകാരത്തിലുള്ള സൃഷ്ടിവിശേഷങ്ങളോടു് (അദ്ധ്യായഭേദങ്ങളോടു) കൂടിയവൻ. ജ്ജ്വലിത മനോഹരവൃത്തൻ=ശോഭിക്കപ്പെട്ട മനോഹരങ്ങളായ ചരിത്ര (ഛന്ദഃശാസ്ത്രപ്രകാരമുള്ളവൃത്ത)ങ്ങളോടു കൂടിയവൻ.

ശ്ലോകം—൪. കൊടിയനിയമശാലി=വലിയ നിഷ്ഠകളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവൻ. യോഗി=വിശ്വാമിത്രൻ,

ശ്ലോകം—൫. പരമരിയതപോനിധാനം=ഏററവും വലുതായിരിക്കുന്ന തപസ്സുകൾക്കു് ഇരിപ്പിടമായുള്ളവൻ. അദൃഷ്ടയോഗം=ജന്മാന്തരത്തിലുള്ളഭാഗ്യം.

ശ്ലോകം—൬. അമലമതികൾ=നിൎമ്മല മനസ്സോടുകൂടിയവർ. വികാരം=മനോവികാരം, (കാമക്രോധാദികൾ എന്നു് താല്പൎയ്യം) ഭവാബ്ധി=സംസാരസമുദ്രം, (വിഷയാതീതന്മാർ എന്നു താല്പൎയ്യം) സമത=സമഭാവന. യമികൾ=അടക്കമുള്ളവർ. (യോഗികൾ)

ശ്ലോകം—൭. അപരിമിതതപോബലം=നിൎണ്ണയിക്കപ്പെടാ-

ത്ത തപശ്ശക്തി. സപരിജനസമേതർ=തങ്ങളുടെ ശിഷ്യന്മാരോ-ടുകൂടിയവർ. അപരിപന്ഥിജാതർ=നശിക്കപ്പെട്ട ശത്രുസമൂഹത്തോടു-കൂടിയവർ. (ദുഷ്ടോപദ്രവമില്ലാത്തവരെന്നു താല്പര്യം)

ശ്ലോകം......൯. ഉദവസിതം=ഭവനം.

ശ്ലോകം......൧൧. അരിഷ്ടം=ചുരുക്കം......രാജകല്പനയ്ക്കു എ-ങ്ങും തടവില്ലെന്നു ഭാവം.

ശ്ലോകം......൧൨. അനുഭവസിദ്ധം=അനുഭവിപ്പാനിടയായതു. അജസുതൻ=അജനെന്ന രാജാവിൻെറ പുത്രൻ (ദശരഥൻ)...... വലിയ ആളുകളായിരുന്നാലും സുഖദുഃഖങ്ങൾ അവക്കും ഇടകല-ന്നിരിക്കുമെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം......൧൩. പാരുടയവൻ=രാജാവു്,......പ്രജകളുടെ യോഗക്ഷേമങ്ങളന്വേഷിപ്പാൻ രാജാവിനും ന്യായമായ കപ്പംകൊ-ടുപ്പാൻ പ്രജകൾക്കും കടമയുണ്ടെന്നു താല്പര്യം.

ശ്ലോകം......൧൪. സുരപിതൃനികര പ്രസാദസിദ്ധി=ദേവസം-ഘത്തിൻെറയും പിതൃസങ്ഘത്തിൻെറയും അനുഗ്രഹലാഭം. അ-രം=വേഗം.

ശ്ലോകം......൧൫. രുധിരപലലഖണ്ഡവൃഷ്ടി=ചോരയുടേയും മാംസഖണ്ഡത്തിൻെറയും വർഷം.

ശ്ലോകം......൧൯. ആജ്യതർപ്പണം=ആജ്യം (നെയ്) കൊണ്ടു ള്ളതർപ്പണം, (ആഹുതി). യജ്ഞവാടം=യാഗശാല. ശുചി=അഗ്നി. (ശുദ്ധി). സംകുചിതഹുതാശനം=അണഞ്ഞിരിക്കുന്ന അഗ്നിയോടു കൂടിയതു്.

ശ്ലോകം......൨൦. മഹാനലൻ=വലിയഅഗ്നി. അസൃക്പ്രകര-പ്രവാഹം=ചോരക്കൂട്ടത്തിൻെറ പ്രവാഹം. തരളഹൃദയർ=ഇളകി-യിരിക്കുന്ന മനസ്സോടുകൂടിയവർ.

ശ്ലോകം......൨൧. കുമതികൾ=ദുർബ്ബുദ്ധികൾ. സലക്ഷ്മണം=ലക്ഷ്മണനോടുകൂടി.

ശ്ലോകം......൨൨. ശ്രുതിപരുഷം=കർണ്ണകഠോരം.

ശ്ലോകം......൨൩. ദിനകര കുലദേശികൻ=സൂര്യവംശത്തി-ൻെറ ഗുരു. നിഗൂഢം=ഏററവും രഹസ്യം.

ശ്ലോകം......൨൪. അഹികുലപതി=അനന്തൻ. രിപുനികര കൃതാന്തൻ=ശത്രുസമൂഹത്തിനുകാലൻ (ശത്രുഘ്നനൻ)

ശ്ലോകം......൨൫. ത്രിഭുവനജനയിത്രി=ത്രിഭുവന (മൂന്നുലോ-ക)ത്തിൻെറ ജനയിത്രി, (ജനിപ്പിക്കുന്നവൾ) അമ്മ. മായാഭഗവ

തി=ലക്ഷ്മി. അവനി=ഭൂമി, (സീതഭൂമിയിൽ നിന്നാണല്ലൊ ജനകൻെറ പുത്രിയായിട്ട ഉണ്ടായതു്) അവർ=സീതാരാമന്മാർ.

ശ്ലോകം—൨൦. സുതവരൻ=രാജശ്രേഷ്ഠൻ.

ശ്ലോകം—൨൪. മതി=ബുദ്ധി. ധൃതി=ധൈൎയ്യം.

ശ്ലോകം—൨൯. പുരനിരവധിവിരക്തർ=അവധിയില്ലാത്ത വിഷയങ്ങളിൽ (സുഖാനുഭവങ്ങളിൽ)നിന്നും വിരക്ത (വേർപെ-ട്ടവ)ർ സിദ്ധന്മാരെന്നുതാല്പൎയ്യം. ഉരുതരയോഗബലം=പലമാതിരി യോഗങ്ങളുടെ (ഭക്തിയോഗം, ജ്ഞാനയോഗം മുതലായവ.) ബലം (ശക്തി) ഗമ്യൻ=ഗമിപ്പാൻയോഗ്യൻ. (അടയത്തക്കവൻ) പരമ പുരുഷൻ=പരമ (ഉൽകൃഷ്ട) നായിരിക്കുന്ന പുരുഷൻ (പരബ്രഹ്മ സ്വരൂപൻ) നിയോഗശക്തി=നിയോഗത്തിൻെറ (കല്പനയിടെഅ ല്ലെങ്കിൽ ഏററവുംഉള്ള ദൈവ്യാധീനതയുടെ) ശക്തി=(പ്രാഭവം) ....മഹാനുഭാവന്മാൎക്ക അസാദ്ധ്യമായിട്ടു് ഒന്നുമില്ലെന്നുഭാവം,

ശ്ലോകം—൩൦. ചതുരത=സാമൎത്ഥ്യം.

ശ്ലോകം—൩൧. അഥ=അനന്തരം. മദ്ധ്യേപഥം=വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ.

ശ്ലോകം—൩൩. പുനരപി=പിന്നെയും. അംഗസംജ്ഞം =അംഗമെന്നസംജ്ഞ (പേരോ)ടുകൂടിയതു്.

ശ്ലോകം—൩൪ സരയൂസരിദ്വരം=സരയൂഎന്ന സരിദ്വരം. (മഹാനദി) ജവ ന=വേഗത്തിൽ. വൃത്രഹത്യ=വൃത്രാസുരൻെറ ഹത്യ, (നിഗ്രഹം ... ഉണ്ടായപാപം). ഇനി ൨-പദ്യംകൊണ്ടു് താടകയിടെ ചരിത്രത്തെപറയുന്നു.

ശ്ലോകം—൩൫. കമലഭവൻ=കമലത്തി(ൽ താമരയി)ൽ ഭവൻ (ഉണ്ടായവൻ). പ്രമദം=സന്തോഷം. സുകേതു=ഒരു യക്ഷൻ. സുന്ദൻ=വേറൊരുയക്ഷൻ.

ശ്ലോകം—൩൬. അവർ=താടകയും സുന്ദനും. അഗസ്ത്യശാപശക്തി= അഗസ്ത്യൻെറ ശാപത്തിൻെറ ബലം. ചരമഗതി =ചരമമായ (ഒടുവിലെ) ഗതി(മരണം). മൈത്രാവരുണി=മിത്രാവരുണന്മാരിൽനിന്നു് ഉണ്ടായവ (അഗസ്ത്യ)ൻ. തത്തനൂജൻ=അവൻെറ (സുന്ദൻെറ) തനുജൻ(പുത്രൻ) മാരീചനെന്നൎത്ഥം.

ശ്ലോകം—൩൭. കലശഭവൻ= കലശത്തിൽ (കുടത്തിൽ) ഭവിച്ചവൻ(അഗസ്ത്യൻ). കൌണപഭാവം=രാക്ഷസഭാവം. അയുതകരീന്ദ്രവിക്രമം=അയുതം (പതിനായിരം) കരീന്ദ്രന്മാൎക്ക (ആന-

കൾക്കു)ള്ള വിക്രമം (ബലം). അവമതി=അവമാനം. അത്ര=ഇവിടെ.

ശ്ലോകം—൩൯. നരയോഗിവൃന്ദമാംസച്ഛവ=നര (മനുഷ്യ)ന്മാരുടേയും യോഗി (മഹർഷി)കളുടേയും, വൃന്ദ (കൂട്ട) ങ്ങളിടെ മാംസത്തിന്റെ ഛവ, (സ്വാദ്). യാതുധാനനാരി=രാക്ഷസി. മമ=എന്റെ. തനു=ശരീരം. വററൽ=(മാംസരക്തങ്ങൾ ഇല്ലാത്ത) ഉണങ്ങിയവടകം. അഭിരുചി=താല്പര്യം. ജയിക്ക=ചാകാതിരിക്ക.

ശ്ലോകം—൩൮. അയി!=അല്ലയോ. നിശമയ=കേട്ടാലും.

ശ്ലോകം—൪൦. കുശികജൻ=വിശ്വാമിത്രൻ. ധാത്രി=ഭൂമി. മന്ഥര=മന്ഥരയെന്നഒരുരാക്ഷസസ്ത്രീ. വ്രതം=പാതിവ്രത്യം. ഇഴുകക=തെററുക. അന്തം=അവസാനം (വധം) ഹരി=ദേവേന്ദ്രൻ. (മഹാവിഷ്ണു) പരശുരാമൻ എന്നും. അരുളുക=ചെയ്ക.

ശ്ലോകം—൪൧. വധൂ=സ്ത്രീ. ആത്തധൈര്യം=ആത്തം(ലബ്ധം) ആയിരിക്കുന്ന ധൈര്യത്തോടുകൂടുംവണ്ണം. വിധുരത=വിധുര-(മനോവിചാരമുള്ളവ)നാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥ. അനുമതി=അനുവാദം......മഹാനുഭാവന്മാരുടെ മറുപടി അവരുടെക്രിയയാണെന്ന് താല്പര്യം.

ശ്ലോകം—൪൨. ശ... [illegible]=ഞാണ്. ലഘുതരം=പെട്ടെന്ന്. സുകേതുപുത്രി=സുകേതു [illegible]ന്റെപുത്രി (താടക). പക=വിരോധം. ഹൃദി=ഹൃത്തുംകൽ. [illegible]രാത്രി=പിശാചിന്റെ ഒരുവകഭേദം. ഇകൽ=യുദ്ധം.

ശ്ലോകം—൪൩. ഊരുവേഗശക്തി=ഊരുവേഗത്തിന്റെ (തുടകളുടെ)ശക്തി. ചുഴലി=ചുഴലിക്കാററ്. ചിത=ശ്മശാനഭൂമി.

ശ്ലോകം—൪൪. ചുഴലെ=ചുററും.

ശ്ലോകം—൪൫. അരുണിമ=ചുവപ്പു. കചങ്ങൾ=തലമുടികൾ. ഘനപടലം=മേഘക്കൂട്ടം. വാനിൽ=ആകാശത്തിൽ. പിതൃവനം=ശ്മശാനഭൂമി. പിശാചപ്രതികൃതി=പിശാചത്തിന്റെ പ്രതിച്ഛായ. കരാളഘോരദംഷ്ട്രാ=കരാളങ്ങ(ഉന്നതങ്ങ)ളായും. ഭയങ്കരങ്ങളായും ഇരിക്കുന്ന ദംഷ്ട്ര (ഇതർ) കളോടുകൂടിയവൾ.

ശ്ലോകം—൪൬. അതിരൌദ്രവേഷം=ഏററവും ഉഗ്രമായിരിക്കുന്നആകൃതി, ജവം=വേഗം. കകുൽസ്ഥവംശദീപൻ=കകുസ്ഥൻഎന്ന രാജാവിന്റെ കുലത്തിൽ പ്രകാശിക്കുന്നവൻ. (ശ്രീരാമൻ) വനിത=സ്ത്രീ. വധേ=വധത്തുംകൽ. സായകം=അസ്ത്രം.

ശ്ലോകം—൪൭. ശമനൻ=കാലൻ... ഇതുവരെ രാവണഭ-

യംകൊണ്ടു്. രാക്ഷസകുലവധത്തിന്ന് ശക്തിയില്ലാതിരുന്ന കാലൻ ഇപ്പോൾ ശ്രീരാമന്റെ സഹായത്തോടുകൂടെ അതിനാരംഭിച്ചു. എന്നുതാല്പൎയ്യം.

ശ്ലോകം.........൨൮. ഉരസി=മാറിടത്തിൽ......താടകയെ കൊന്നതായികേട്ടിട്ടു് രാവണന്നും ഭയം ഉണ്ടായി എന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം.........൨൯. നിശിചരി=രാക്ഷസി. രാത്രിയിൽനടക്കുന്നവൾ (അഭിസാരിക) എന്നും. രാമമന്മഥാസ്ത്രം=രാമനാകുന്നമന്മഥ (ചേതനയെ മഥനംചെയ്യുന്നവ)ന്റെ അസ്ത്രം(ശരം) രാമ-(മനോഹര)നായിരിക്കുന്ന മന്മഥ (കാമദേവ)ന്റെ എന്നും. നെഞ്ചിൽ=മാറിൽ,മനസ്സിൽഎന്നു്. ആൎത്തി=വേദന. ഉടലടിമുടി=ആപാദചൂഡം. രക്തചന്ദനം=രക്തം (ചോര) ആകുന്ന ചന്ദനം, (ചുവന്ന ചന്ദനം) എന്നും, ജീവിതേശഗേഹം=ജീവിതേശന്റെ (കാലന്റെ ഇഷ്ടനായകന്റെ എന്നും) ഗേഹം(ഭവനം).

ശ്ലോകം.........൩൦. അനുപമ=തുല്യമില്ലാത്തതു്. ആസ്ഥ=ആദരവു്.

ശ്ലോകം.........൩൧. ഋഷി=വിശ്വാമിത്രൻ. തദാശ്രമം=ആ ദേഹത്തിന്റെ ആശ്രമം (പൎണ്ണശാല).

ശ്ലോകം.........൩൨. രവിശശികൾ=ആദിത്യചന്ദ്രന്മാർ. ദിവാനിശം=പകലുംരാത്രിയും. സ്വപ്രകാശപുഷ്ടിമ=തങ്ങളുടെ കാന്തി-(ശോഭ)കളുടെ പുഷ്ടിമ (പെരുപ്പം).

ശ്ലോകം.........൩൩. നിണം=ചോര. മഖക്രിയ=യാഗപ്രവൃത്തി. സ്രുവങ്ങൾ=യാഗപാത്രങ്ങൾ.

ശ്ലോകം.........൩൪. ത്വര=വേഗം. ലക്ഷ്മണാഗ്രജന്മാ=ശ്രീരാമൻ. കരം=കയ്യ്. തൂണി=ആവനാഴി. നിശാചരോൽകരം=രാക്ഷസക്കൂട്ടം.

ശ്ലോകം.........൩൫. കേവലം=മാത്രം. ഉന്നം=ലാക്കു്. ഗരുത്മാൻ=ഗരുഡൻ. ഡുണ്ഡുഭം=ചേര. ......സമന്മാരോടു മാത്രമെ മത്സരിക്കാവൂ എന്നു് ഭാവം.

ശ്ലോകം.........൩൬. സുന്ദജൻ=മാരീചൻ.

ശ്ലോകം.........൩൭. ഇന്ദ്രജാലശക്തി=ഇന്ദ്രജാലത്തിന്റെ (മായയുടെ)ശക്തി (ബല)പത്രി=അസ്ത്രം. പതത്രികൾ=പക്ഷികൾ.

ശ്ലോകം.........൩൮. കുലവിനിമയം=കുലത്തിന്റെ (ജാതിയിടെ) വിനിമയം (മാററം), ചലദലതരുബന്ധയോഗ്യർ=ചലദലതരു (അരയാൽ)കൊണ്ടുള്ള ബന്ധത്തിനെ (യോഗയഷ്ടിയെ) വഹി-

 പ്പാൻ തക്കവർ. പലാശദണ്ഡിമാർ=പലാശദണ്ഡത്തെ (പ്ലാശ്ശു- കൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയെ) എടുത്തവർ. പലാശന്മാരെ (രാക്ഷസന്മാ- രെ) ദണ്ഡിക്കുക ശീലമുള്ളവരെന്നും, ...(ഉപനയനകാലത്തിൽ ബ്രാഹ്മണകുമാരന്ന് പ്ലാശ്ശുകൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയും ക്ഷത്രിയൎക്ക് അരയാൽകൊണ്ടുള്ള യഷ്ടിയും എന്ന് വേണ്ടത്. പ്രസ്തുതത്തിൽ മറിച്ചുപറകയാൽ ഗുണദോഷസ്വഭാവങ്ങൾ മനുഷ്യൎക്ക് സംസൎഗ്ഗം പോലെയിരിക്കുമെന്ന് ഭാവം).

ശ്ലോകം—൫൯. അന്തരായം=വിഘ്നം. നിൎവ്വഹിക്ക=സമാപിപ്പിക്ക.

ശ്ലോകം—൬൦. ഗൃഹിണി=ഭാൎയ്യ......ഫലപ്രാപ്തി=കൎമ്മത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കുമെന്നു.

ശ്ലോകം—൬൧. [illegible]=മിഥിലാരാജ്യത്തെ രാജാവ്. ഹരധനു=(ജനകരാജാവിന്റെ പക്കലുള്ള) ത്ര്യംബകം വില്ല്.

ശ്ലോകം—൬൨. അദ്ധ്വമദ്ധ്യം=വഴിമദ്ധ്യത്തിൽ. [illegible]=തന്നെ സംബന്ധിച്ചതു്.

ശ്ലോകം—൬൩. [illegible]=ബ്രഹ്മാവു്

ശ്ലോകം—൬൪. ലതാംഗി=ഒരു [illegible] അംഘ്രിരുപതു=നൂരു.

ശ്ലോകം—൬൫. തരുണിമ=യൌവ[illegible]താ

ശ്ലോകം—൬൬. അനിലൻ=വായു. [illegible]=ചെയ്യാനുള്ളതു.

ശ്ലോകം—൬൭. ശമദമനിധി=അടക്കവും, നിയമവുമുള്ളവൻ. ചൂളിസൂനുക്ഷിതിരമണൻ=ചൂളിയെന്ന മഹൎഷിയുടെ സൂനു (മകൻ) ആയ ക്ഷിതിരമണൻ= (ബ്രഹ്മദത്തൻ എന്ന രാജാവ്) പ്രേമ.

ശ്ലോകം—൭൦. പൂൎവ്വദിക്പുരന്ധ്രീതിരുമുഖം=പൂൎവ്വദി[illegible] (കിഴക്കേദിക്കാകുന്ന) പുരന്ധ്രീ (ഉത്തമസ്ത്രീ)യുടെ തിരു(വിശിഷ്ടമയ) മുഖം. [illegible]=ദിക്കിൽ. നിയമങ്ങൾ=പതിവുപോലെയുള്ള കൎമ്മങ്ങൾ. സുരതടിനീതടം=ഗംഗാതീരം. അദ്ധ്യയിക്ക=പ്രാപിക്ക.

ശ്ലോകം—൭൧. കനകഗിരിവരൻ=മഹാമേരു. തുഹിനമല=ഹിമവാൻ. ഭഗീരഥപ്രയാസം=ഭഗീരഥന്റെപ്രയാസം (പരിശ്രമം.)

ശ്ലോകം—൭൨. മൂഢൻ=പരമേശ്വരൻ. ജഹ്നു=ഒരുമഹൎഷി.

ശ്ലോകം—൭൩. ഭവാമയങ്ങൾ=സംസാരപീഡകൾ. (വിശേഷകം=മൂന്നുപദ്യങ്ങൾകൊണ്ടു ഒരുഅന്വയം നില്ക്കുന്നതു്)

ശ്ലോകം—൭൪. വിബുധസരിത്തു്=ഗംഗ. വിശാലപുരം=വിശാലയെന്നുപേരുള്ള ഒരു ദേശം.

ശ്ലോകം—൭൫. അഹിവരശയനൻ=അഹിവര (അനന്ത) ന്റെ മേൽശയിക്കുന്നവൻ. (മഹാവിഷ്ണു) അരാതിസഞ്ചയം=അരാതികളുടെ (ശത്രുക്കളുടെ) കൂട്ടം.

ശ്ലോകം—൭൬. ദൈത്യമാതാവു്=ദിതി. പതി=കാശ്യപൻ.

ശ്ലോകം—൭൭. കുശപ്ലവാഖ്യം=കുശപ്ലവം എന്നുപേരുള്ള.

... കിട്ടു പണി=ദാസ്യപ്രവൃത്തി. മട്ടുമൊഴി=

... അശനി ... ധരൻ=അശനിയെ(വജ്രായു-

...

... ഗർഭത്തിലുള്ള കുട്ടിയുടെ മാം-

...

... സമാജം=സർവ്വമരുത്തുകൾ. അധിസു-

...

... ശാലൻ=വിശാലനെന്നരാജാവു്, ചെ്യ-

... വംശത്തിൽ ജനിച്ചവൻ.

... ചാരകൃത്യം=സല്ക്കാരം.

... യിച്ചു=കഴിച്ചുകൂട്ടി. കുലോചിതകൃ-

... ന്നു് ഉചിതങ്ങളായപ്രവൃത്തികൾ. ജ-

... പദങ്ങളും (ഗ്രാമങ്ങളും) വനങ്ങ (കാ-

...കളും.)

...വി=വേട്ടവൾ.

...വരൻ=ദേവേന്ദ്രൻ. ചേച്ച=സഹവാ-

... അവൾ=അഹല്യ.

...നവൻ=ഭർത്താവു്. കന്മഷങ്ങൾ=ദുരിതങ്ങൾ. വിന്യസിക്ക=വയ്ക്കുക. ശില=കല്ലു്.

ശ്ലോകം—൮൭. രജഃപ്രയോഗശക്തി=രജസ്സി (രജോഗുണത്തി) ന്റെ പ്രയോഗം (കലപ്പു്) കൊണ്ടുള്ള ബലം. ഹരി=ദേവേന്ദ്രൻ. വിരൂപ=വികൃതരൂപ (രൂപമില്ലാത്തവൾ). ഹരിചരണരജഃപ്രയോഗശക്തി=ഹരിയുടെ (ശ്രീരാമന്റെ) ചരണങ്ങളുടെ(കാലി)ൽ ഉള്ള രജസ്സു് (പൊടി) കളുടെപ്രയോഗം (ചേരുവയിട്ടെ) ത്തിന്റെ ബലം. സുരുചിരവേഷ=വളരെ മനോഹരമായിരിക്കുന്നരൂപം.

ശ്ലോകം—൮൮. നി... ആശയില്ലാത്ത.

ശ്ലോകം—ഛൻ. പൂമാതു്=ലക്ഷ്മി. നിരീക്ഷിച്ചു=കണ്ടു. സീമാഹീനം=അതിരില്ലാതെ. രാമാവൃന്ദം=സ്ത്രീവൃന്ദം. രാമാദേശം=രാമന്റെകല്പന.

മൂന്നാംസൎഗ്ഗം വ്യാഖ്യാനം
സമാപ്തം.

കേരള സാഹിത്യ അക്കാദമി

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി